

ÅRSREDOVISNING 2009

STIFTELSEN FÖR KUNSKAPS-
OCH KOMPETENSUTVECKLING

Idé, projektledning och grafisk formgivning: Yra AB
Redaktör och skribent: Thomas Heldmark
Skribent: Sara Bergqvist Månsson
Tryck och repro: Östertälje Tryckeri AB, april 2010

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Vd har ordet	2
KK-stiftelsens uppdrag	4
Sex vägar till ökad konkurrenskraft	7
Forska	8
Kompetensutveckla på avancerad nivå	10
Förstärka forskargrupper	12
Forskarutbilda	14
Bygga forskningsmiljöer	16
Utveckla lärosäten	20
Visualisering	22
Forskningen lyfter svenska företag	24
Lärdomar från LearnIT	26
En tydlig åsikt	28
Evenemang under året	30
Beviljade projekt 2009	32
15 år av kunskaps- och kompetensutveckling	34
Styrelse	36
Ledningsgrupp	37

EKONOMISK REDOVISNING OCH ANALYS

Förvaltningsberättelse	40
Resultaträkning	49
Balansräkning	50
Kassaflödesanalys	53
Noter	54
Revisionsberättelse	60

”VI PÅ KK-STIFTELSEN
MÅSTE SKÄRPA FOKUS
OCH RENODLA VÅR
URSPRUNGLIGA ROLL
SOM HÖGSKOLORNAS
FORSKNINGSFINANSIÄR.”

FOTO: ANETTE ANDERSSON

Under mitt första spännande år som vd för KK-stiftelsen har vi noggrant analyserat å ena sidan stiftelsens verksamhet, arbetsmetoder och vårt uppdrag och å andra sidan det forskningspolitiska landskapet, högskolornas roll och näringslivets behov. Syftet har varit att ta reda på hur våra insatser framöver ska kunna göra mest nytta.

Den mest påfallande insikten är att vi på KK-stiftelsen måste skärpa fokus och renodla vår ursprungliga roll som högskolornas forskningsfinansiär. Ingen annan i samhället fyller den viktiga funktionen.

De senaste åren har ytterst få statliga forskningsmedel gått till de nya lärosätena. Detta gör att de starka forskningsmiljöer som finns där kan få svårt att stärkas och vidareutvecklas. Sett ur näringslivets perspektiv är detta illavarslande. Högskolorna har en förmåga att snabbt ge det forsknings- och utvecklingslyft som gör att företagen går stärkta ur den kris som Sverige nu börjar ta sig ur. Den förmågan måste vi ta tillvara. Forskningen vid äldre lärosäten, där staten lägger nästan alla sina resurser, har sällan näringslivets utveckling i fokus. I synnerhet inte de mindre och medelstora företagens, de som spelar en avgörande roll för Sveriges förmåga till innovation och tillväxt.

KK-stiftelsen är numera en av ytterst

få aktörer som ser de mindre och medelstora företagens behov av god men också relevant forskning. Vi förstår att den aspekten är en nyckel till ökad konkurrenskraft. Vi måste därför utmärka oss genom att på ett långsiktigt sätt finansiera de nyare lärosätena för att denna relevanta forskning och kompetensutveckling ska komma till stånd. Det är där våra 250–300 miljoner kronor om året i forskningsfinansiering kan göra mest nytta. Det är så vi bäst kan verkställa vårt uppdrag, nämligen att stärka Sveriges konkurrenskraft.

Men som forskningsfinansiär ställer vi krav. Inte i så måtto att vi talar om för högskolorna vad de ska forska om, det avgör de bäst själva i samverkan med näringslivet. Men vi vill att deras starka forskningsmiljöer ska bli ännu bättre. Vi vill att de starka miljöerna inte ska vara isolerade öar eller elfenbenstorn på lärosätet, utan istället utgöra en viktig beståndsdel i utformningen av grundutbildningen och påverka allt som lärosätet sysslar med. Vi vill kort sagt att lärosätena profilerar sig. Det kan vara svårt och det tar tid. Men inom tio år bör det finnas ett tiotal profilerade högskolor och nya universitet i Sverige, med forskningsmiljöer på bästa internationella nivå och med nationellt och internationellt eftersökta utbildningar.

Det innebär inte att vi ska gå in och styra högskolorna. Vi ska erbjuda förut-

sättningar och vi ska vara långsiktiga. Högskolorna ska kunna lita på att vi finns kvar som finansiär. Av det skälet har vi infört en större långsiktighet i våra satsningar och gjort dem mer cykliska. Högskolorna och företagen ska veta att programmen och satsningarna finns kvar även nästa år, och nästa.

Att vi nu mer tydligt riktar energin mot de nya lärosätena betyder inte att vi glömmer det andra som står i våra stadgar; att vi ska bidra till ökad IT-kompetens och att vi ska främja intresset för industriforskningsinstituten. Men det gör vi genom att involvera de nya lärosätena. På så vis får våra satsningar ökad kraft.

För oss som arbetar på KK-stiftelsen innebär detta delvis nya arbetsformer. Vi kommer att arbeta mer i lag än vad vi har gjort tidigare. Varje enskilt programområde har nu ett team som tillsammans utvecklar goda och träffsäkra programsatsningar. Det gör att den samlade kompetensen hos våra medarbetare bättre kommer till sin rätt och att vi har en lärande organisation med en tydlig profession.

2009 var avstamp för en kraftsamling riktad till att stärka svensk forsknings samverkan med näringslivets utvecklingsambitioner i de nya lärosätena.

Madelene Sandström, vd.

KK-STIFTELSENS UPPDRAG: ATT STÄRKA SVERIGES KONKURRENSKRAFT

Ända sedan starten har KK-stiftelsen haft blicken riktad mot de nya lärosätena, nu 17 högskolor och universitet. Fram till idag har KK-stiftelsen satsat över sju miljarder i över 2000 projekt inom kunskap- och kompetensutveckling.

Det blev tidigt KK-stiftelsens uppgift att stödja de nya lärosätena i deras uppbyggnad av internationellt konkurrenskraftiga forskningsmiljöer i samverkan med det privata näringslivet.

KK-stiftelsen är därmed en av högskolornas viktigaste forskningsfinansiärer, men uppdraget sträcker sig längre än att dela ut pengar. Stiftelsens uppdrag är att stärka Sveriges konkurrenskraft, det vill säga att skapa effekt.

Det betyder att KK-stiftelsen ska finansiera forskning och kompetensutveckling som på sikt leder till nya produkter och tjänster och som på olika sätt stärker det privata näringslivet.

Man har i decennier kunnat konstatera att varje satsad statlig forskningskrona ger dålig utdelning i tillväxt och välfärd, men den statliga forskningspolitiken fortsätter ändå att ensidigt främja äldre forskningsstrukturer (se grafik). Samtidigt sker allt mer kunskapsproduktion utanför akademien. För att utnyttja denna dynamik måste vi ta tillvara resurserna på de nya lärosätena, vars forskning i hög grad speglar det regionala näringslivets behov.

KK-stiftelsen begär i nästan alla satsningar medfinansiering från näringslivet. Det borgar för att forskningen är relevant för dem och därmed bidrar till att stärka konkurrenskraften.

Men det handlar oftast inte om att näringslivet betalar pengar till högskolan för att utföra forskningen.

KK-stiftelsen använder ordet *samproduktion*, som innebär att högskolan och näringslivet *producerar* kunskapen tillsammans. Att de tillsammans formulerar forskningsfrågorna, tillsammans gör de nödvändiga analyserna, tillsammans söker efter tillämpningar. Att högskolan och näringslivet, med sina olika perspektiv och olika intressen, i tät samverkan bidrar till att kunskapen blir användbar. Högskolorna ska utgöra ett naturligt inslag i näringslivets utveckling och tvärtom. På så vis utvecklas företagen, på så vis utvecklas högskolornas forskning. På så vis blir också högskoleutbildningarna bättre och studenterna mer anställningsbara.

Framgångsrik forskning handlar inte om största forskningsmiljön. De forskargrupper KK-stiftelsen har finansierat som har reella samarbeten är de mest vetenskapligt framgångsrika, medan en isolerad forskargrupp är svag i vilken miljö som helst. Men högskolorna måste koncentrera sina resurser för att forskningen ska bli riktigt stark. Alla högskolor kan inte syssla med samma saker eller med för många olika saker. De måste skapa profilområden och bygga upp starka forskningsmiljöer kring dem. Detta arbete har KK-stiftelsen drivit i tio år och nu börjar resultaten visa sig i forskningsmiljöer på högskolorna som bedömts vara av mycket god kvalitet, i vissa fall i världsklass.

KK-stiftelsen har också uppgiften att stödja industriforskningsinstitutet. Det sker bäst om instituten samverkar med högskolorna och näringslivet. Den forskning som instituten bedriver är av sin natur företagsnära.

Det finns ytterligare en aspekt när det gäller kunskapsproduktion, akademi och näringsliv: det är nästan bara storföretag som får del av forskningen. De har större vana att samarbeta med universiteten och högskolorna. De har ofta egna FoU-avdelningar. Men även småföretag behöver avancerad kunskap och hålla sig ajour med forskningsfronten. Därför finansierar KK-stiftelsen även program som låter högskolorna skraddarsy utbildningar så att småföretagen på sina egna villkor får del av den kunskap som utvecklas inom högskolan.

Detta var några exempel på hur KK-stiftelsen verkar för att stärka Sveriges konkurrenskraft. ■

STATLIGA ANSLAG FÖR FORSKNING OCH FORSKARUTBILDNING

STATLIGA ANSLAG FÖR STRATEGISK FORSKNING

FOTO: ANETTE ANDERSSON

"VI ÄR HÖGSKOLORNAS FORSKNINGSFINANSIÄR"

Stefan Östholm, KK-stiftelsens verksamhetschef:

Det är mer fokus på högskolorna nu, har KK-stiftelsen ändrat inriktning?

– Nej, men vi koncentrerar uppdraget att finansiera profilerad forskning på högskolorna och de nya universiteten. Det är där vi kan göra skillnad. *Är högskolorna bortglömda av andra finansiärer?*

– Ja. Det finns nästan ingen annan än vi som finansierar deras forskning. De har inte prioriterats i forskningspropositionen eller i statliga strategis-

ka satsningar. Det är vår kärnuppgift att i samproduktion med näringslivet stödja och utveckla de internationellt framstående forskargrupperingar som finns där.

Vad kan högskolorna tillföra kunskapsystemet?

– Forskningslandskapet förändras hela tiden och högskolorna är ibland snabbare på att hitta nya forskningsområden. Ta till exempel programvaruteknik, ett område som knappt fanns för 20 år sedan. Där sitter de vassaste grupperingarna i landet på

Mälardalens högskola, Halmstads och Blekinge tekniska högskola (BTH). BTH blev rankad trea i Europa för sin miljö i programvaruteknik. Spelutveckling är ett annat område.

Tidigare har KK-stiftelsen varit en aktiv aktör och har drivit förändring på en rad olika arenor, blir det annorlunda nu?

– Vår roll är att finansiera möjligheterna att skapa resultat, inte att formulera resultaten. Detta är en tydlig ny roll. Vi och lärosätena har olika mål. Tidigare har vi i vissa satsningar drivit vår agenda och när vårt engagemang har avslutats har satsningen tynat bort.

KK-stiftelsen har blivit kända för sina IT-satsningar. Vad händer med dem nu?

– Idag är IT så integrerat i samhället att det inte behövs riktade satsningar av det slag som när stiftelsen var ny. Högskolornas profiler är idag ofta relaterade till IT, program- och spelutveckling, dessutom finns frågan om högre utbildning på nätet, så IT finns med. Men sammanfattningsvis kan man säga att vi fullgjort vårt uppdrag, samtidigt som utvecklingen gör att det finns nya relevanta frågor som tydligt kopplar mot profileringen men även till lärosätenas roll i samhällets utveckling.

Fler nyheter?

– Våra finansieringsinstrument blir mer cykliska, återkommande. Högskolorna ska veta att om de inte är färdigriggade vid en utlysning så kan de vänta till nästa gång. Det blir mer förutsägbart.

Till sist, samproduktion är ett ord som återkommer i KK-stiftelsens verksamhet, varför det?

– Högskola och näringsliv ska inte bara dela på finansieringen av forskningen, utan formulera forskningsfrågor och hypoteser ihop, producera forskningen tillsammans och ta del av resultaten fast på olika sätt. Detta ger bästa forskningen. ■

Här finns de nya högskolorna och universiteten

”STIFTELSENS EKONOMI ÄR STARK”

KK-stiftelsens ekonomi är beroende av kapitalmarknaden. Hur har stiftelsen klarat finanskrisen?

Anders Ahl, kapitalförvaltningschef:

– Vi har svart på vitt från flera oberoende granskare att vi hanterat finanskrisen bra. Vi har följt vår strategi och utifrån starka finanser kunnat och vågat investera på attraktiva nivåer när andra tvingats sälja.

Används pengarna effektivt?

– Sett till förvaltningsresultatet vågar jag också påstå att vi har en av Sveriges mest kostnads-effektiva organisationer

där så mycket som möjligt av förvaltningsresultatet går ut till forskare eller liknande. Vi har betalat ut drygt 7 miljarder sedan starten och har ändå nästan 7 miljarder kvar. Dessutom betalade vi ut nästan 400 miljoner under krisåret 2009, vilket naturligtvis är riktigt ambitiöst.

Hur ser det ut framöver?

– Det ser stabilt ut. En hög utbetalningsnivå kommer alltid att kräva en god planering och ett förhållandevis högt affärsmässigt risktagande. Finansiella placeringar är alltid långsiktiga och matkassan ska inte användas för aktieinvesteringar.

Om det istället skulle gå riktigt illa, går staten in och hjälper till?

– Vi kan inte gå tillbaka till staten och begära anslag eller liknande utan de 3,6 miljarder vi fick vid starten 1994 är det vi har att klara oss på. ■

FOTO: JOHAN OLSSON

SEX VÄGAR TILL ÖKAD KONKURRENSKRAFT!

KK-stiftelsen har delat in verksamheten i sex områden, som tillsammans eller var för sig stärker den profilerade forskningen på högskolorna och konkurrenskraften i det privata näringslivet.

1. FORSKA

Målet är att finansiera enskilda forskningsprojekt i samproduktion med näringslivet inom områden som har potential att utvecklas till större områden och etablera framtida forskargrupperingar och forskningsmiljöer. Se sidan 8–9.

2. KOMPETENSUTVECKLA PÅ AVANCERAD NIVÅ

Skräddarsydda kurser enligt bolognamodellen som genomförs i aktiv samproduktion mellan små- och medelstora företag och högskola. Se sidan 10–11.

3. FÖRSTÄRKA FORSKARGRUPPER

Satsning på anställningar till disputerade forskare på mellannivå. Forskaren delar sin tid mellan akademien och näringslivet. Se sidan 12–13.

4. FORSKARUTBILDA

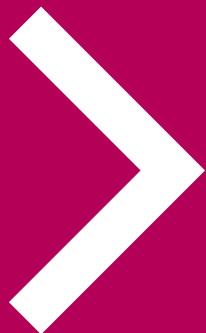
Företagsforskarskolor i för högskolan och näringslivet strategiska områden. Se sidan 14–15.

5. BYGGA FORSKNINGSMILJÖER

Profil: Målet är att ett lärosäte på ett systematiskt sätt under en längre tid ska bygga upp en konkurrenskraftig forskningsmiljö inom ett väl avgränsat och för näringslivet relevant kunskapsområde. Sidus: Syftar till forsknings-samverkan mellan nya lärosäten, industriforskningsinstitut och näringsliv. Se sid 16–19.

6. UTVECKLA LÄROSÄTEN

KK-miljöer. Att utveckla profilerade och samproducerande lärosäten. För att en högkvalitativ, profilerad och samproducerad verksamhet ska kunna bedrivas behövs goda utvecklingsvillkor. Dessa villkor tar KK-miljöer fram. Se sidan 20–21.

1. FORSKA – Det första steget mot starka forskningsmiljöer

KK-stiftelsen har sedan starten för 15 år sedan finansierat uppbyggnaden av starka forskningsmiljöer vid högskolorna. Första byggstenen i detta arbete kallar vi Forska. Med den satsningen har KK-stiftelsen etablerat sig som en av högskolornas viktigaste forskningsfinansiärer.

Starka forskningsmiljöer börjar många gånger med ett enskilt projekt. Kanske med en fråga som uppstår i en industriell verklighet där en eller flera forskare söker medel för att tillsammans med industrin besvara frågan. Ofta behövs flera projekt för att komma till roten med frågan. Ur det växer en forskargrupp, en forskningsmiljö och en profil med stark näringslivskoppling fram.

Så fungerar Forska, där programmet HÖG-Forskningsprojekt vid nya lärosäten ingår, och har gjort det sedan HÖG startade 1997. Då som nu var statens tilldelning av forskningsresurser till de nya lärosätena snällt tilltagen. Med HÖG etablerade sig KK-stiftelsen snabbt som högskolornas kanske viktigaste forskningsfinansiär.

Anders Jörnsten på KK-stiftelsen är ansvarig för Forska där HÖG-Forskningsprojekt vid nya lärosäten ingår.

– I HÖG bedömer vi efter projektets vetenskapliga kvalitet och dess förmå-

ga att samproducera med näringslivet. Det ska vara en möjlighet för forskare och forskargrupper att själva välja forskningsområden som sedan kan bli strategiska, säger han. Trots detta befinner sig merparten av de projekt som beviljats inom strategiska områden.

HÖG finansierar enskilda forskningsprojekt, ett till tre år långa, där det privata näringslivet bidrar med hälften. I regel deltar två företag, detta för att undvika att projektet får karaktär av uppdragsforskning. Men struk-

turen på det regionala näringslivet tenderar att prägla forskningsområdet.

– På det sättet bygger högskolorna efter hand upp profilerade forskargrupper med koppling till det privata näringslivet. På så sätt profilerar sig högskolorna, säger Anders Jörnsten.

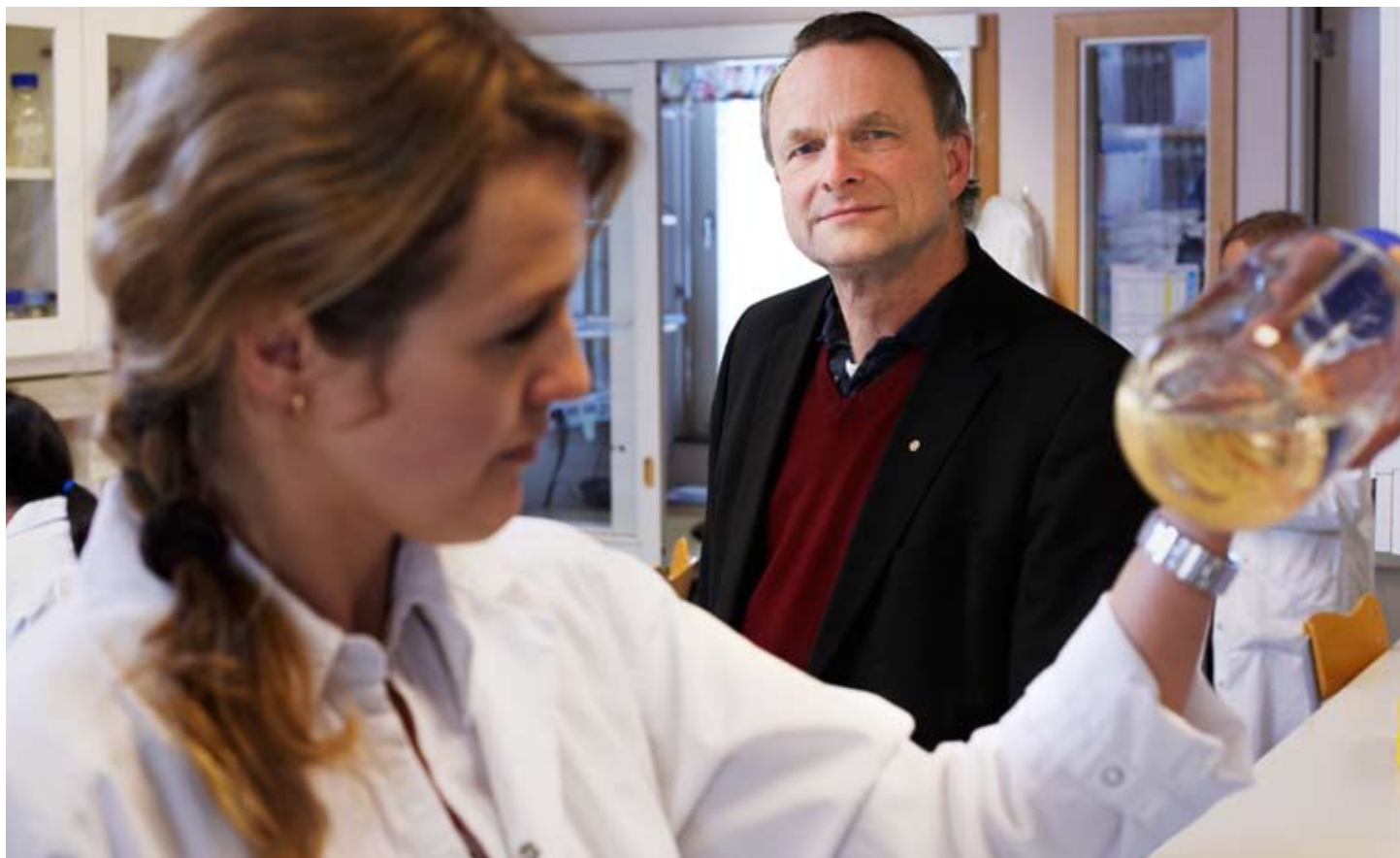
Totalt har över 500 HÖG-projekt sjösatts och avslutats under 13 år. Vissa har lett till innovationer med stort kommersiellt genomslag. Det finns saker i varenda mobiltelefon som är resultat av ett HÖG-projekt. Men det är ändå den totala massan av projekt som har inneburit ett forskningslyft för de nya lärosätena.

HÖG fungerar också som ett drivhus för samproduktion, eftersom

FAKTA FORSKA

HÖG-Forskningsprojekt vid nya lärosäten. Syftar till att långsiktigt bygga upp profilerad forskning vid högskolorna. Projekten är ett till tre år långa. Vanligtvis krävs att två företag deltar och tillsammans bidrar med hälften av resurserna, samt att för de företag som deltar så ska balansen mellan dem vara minst 70/30. Om det sökta anslaget understiger 1,5 miljon krävs endast ett medverkande företag.

2009 anslogs 55 miljoner till 19 projekt av totalt 77 sökta.

PROFESSOR STEN OHLSON VID LINNÉUNIVERSITETET HAR TACK VARE ETT HÖG-PROJEKT REVOLUTIONERAT JAKTEN PÅ NYA LÄKEMEDEL, DETTA GENOM ATT SE POTENTIAL I SUBSTANSER LÄKEMEDELINDUSTRIEN TIDIGARE SETT SOM SKRÄP. NU VÄNTAR KOMMERIELL LANSERING TILLSAMMANS MED FLERA INTERNATIONELLA LÄKEMEDELSFÖRETAG, DÄRIBLAND ASTRA ZENCA. FOTO: JOHAN OLSSON

företagen vanligtvis ställer upp med arbetstid snarare än pengar. Det blir en annan kvalitet på forskningen när forskare och företag tillsammans formulerar forskningsfrågorna och gemensamt bedriver forskningen. Högskoleforskarna drillas i att förstå näringslivsrelevansen och innovationsperspektivet. Samarbetet utvecklar dessutom forskarnas förmåga att kommunicera sin forskning och att hantera rättigheten till resultatet. Allt detta borgar för att forskningen från högskolorna kommer till användning.

Hur starkt KK-stiftelsen betonar samproduktionen märks i utgallringen av ansökningarna. Internationella forskare anlitas som experter i bedömningen av ansökningarna för att säkra den vetenskapliga kvaliteten. De har dock oftast inte detaljkunskaper om hur det ser ut på den aktuella högskolan och kan heller inte bedöma det medsökande näringslivets potential och relevans i projektet. Därför har stiftelsen till sin hjälp en rådgivande bedömargrupp med forskare och näringslivspersoner. De säkrar kvaliteten

på samproduktionen, på näringslivets deltagande och engagemang, de bedömer kommunikationsplanen samt hur projektet bidrar till högskolans profilering. Denna bedömargrupp har under åren hjälpt stiftelsen att utveckla programmet.

– Man ska komma ihåg att HÖG är en av stiftelsens största och mest långlivade satsning och grunden för många andra satsningar vi gör, men också första stadiet för en forskningsmiljö vid högskolorna, säger Anders Jörnsten. ■

2. KOMPETENSUTVECKLA PÅ AVANCERAD NIVÅ – Högskolorna utvecklar småföretagen på före- tagens villkor

Med medel från KK-stiftelsen har flera tusen småföretag fått hjälp att utveckla nya produkter, nya tjänster och bättre produktionsmetoder. Effekterna på småföretagens omsättning och produktivitet är kraftfulla.

Små och medelstora företag har behov av avancerad kunskap, men har svårt att få tillgång till den. De har sällan egna FoU-avdelningar och har varken tid eller resurser att själva leta efter de senaste tekniska lösningarna. Samtidigt konkurrerar många av de mindre företagen på en global marknad där de ständigt behöver utveckla sig och hålla sig ajour med forskningsfronten.

KK-stiftelsen har skapat en infrastruktur inom vissa högskolor som söker upp små och medelstora företag och i nära samverkan med dem skräddarsyr kurser och utbildningar. Vi kallar infrastrukturen Kompetensutveckla på avancerad nivå/masternivå. Småföretagen får på sina egna villkor del av den kunskap som alstras inom akademien. Högskolorna lär sig förstå företagets

förutsättningar och behov och kan på så vis göra sina egna utbildningar bättre och studenterna mer anställningsbara.

I dag har flera tusen svenska små och medelstora företag lyft sig till en annan nivå med hjälp av metodiken. I många fall har det lett till helt nya produkter som säljs världen över. I andra fall till effektivare produktionsmetoder som ökat företagets produktivitet. I livsmedelsbranschen har utbildningarna blivit så etablerade att de har statusen av certifiering.

Ofta handlar det om att förena olika kunskapsområden med varandra. Som när mekanisk industri behöver närma sig elektronikindustrin för att ladda sina produkter med mikroprocessorer för smarta IT-applikationer. Eller när en tillverkare av ett epilepsilarm behöver

medicinsk expertis för att utveckla ett ännu bättre larm.

– Man samlas kring ett specifikt utvecklingsbehov hos företaget och gör kurserna utifrån det. Men ibland kan möjligheterna visa sig i mötet med forskarna, säger Olle Vogel, programansvarig på KK-stiftelsen.

Utbildningarna inkluderar förändringsarbete ute i företagen. Det kräver att högskolorna skapar förtroende hos företagsledningarna. Får dem att öppna sig, redovisa sina affärsplaner, berätta om sina misstag, för att på så sätt resonera sig fram till utbildningar som skulle passa just dem.

Det samlade värdet av dessa satsningar är svåra att mäta. Men för några år sedan undersöktes några av de tusentals småföretag som deltagit och de hade ökat sin omsättning med i genomsnitt över 10 miljoner kronor vardera. Om detta är representativt för övriga företag så är effekterna enorma. ■

”Produktiviteten har ökat starkt”

Annica Blomqvist, projektledare Mekanotjänst:

”Vi har hållit på med Produktionslyftet i två år, för att lära oss driva en förändringsprocess enligt Lean. Jag var en av tre projektledare som gick en 7,5 poängskurs i Lean. Sedan tog företaget in mig som Lean-coach i Järvsö. Stödet vi har fått via Produktionslyftet har varit helt enormt. De har varit med under hela projektet, de drev på, följde upp, stöttade oss. Under de första 18 månaderna lade vi ner fem pro-

cent av all tillgänglig tid. Vi såg inga mätbara förändringar, förutom mer ordning och reda och mer engagerad personal. Så efter 18 månader märkte vi en plötslig förbättring av produktiviteten. De tre senaste månaderna har vi haft kraftigt stigande produktivitet, den har ökat med 13 procent. Det finns inga möjligheter att förklara detta med konjunktur. Det är oerhört glädjande siffror. Vi är förvånade allihop. Nu driver vi samma process i alla våra bolag.”

”Vår omsättning fördubblas”

Håkan Nordvall, marknadschef Exma:

”Vi har tagit hjälp av minST för att utveckla ett lås för hemtjänsten som går att styra med mobiltelefonen. Det har tagit några år men nu lanserar vi låset. Det forskarna på Mälardalens högskola framförallt hjälpte oss med

var projektstyrning och att komma i kontakt med folk som kunde den här tekniken bättre än oss. Vi är ett litet företag med fem anställda som omsatte 11 miljoner i fjol. Vi räknar med att fördubbla omsättningen på ett par år tack vare detta lås.”

FAKTA

KOMPETENSUTVECKLING PÅ AVANCERAD NIVÅ/MASTERNIVÅ

Några delprogram:

minST – syftar till att ge mekanikföretag tillgång till mikro- och nanoteknik.

MeNY – stärker livsmedelsindustrins utvecklingskraft genom att koppla samman företagen med forskarvärlden på nya sätt, med tusentals deltagare hittills.

Produktionslyftet – om att förbättra produktionsmetoder enligt Lean. Startade 2006 med tre forskningsfinansiärer. Programmet fortsätter nu med KK-stiftelsen och Vinnova som ensamma finansiärer.

All kompetensutveckling sker i samproduktion, det vill säga företaget står för hälften eller mer av kostnaderna.

”En miljardmarknad har öppnats för oss”

Mats Rånby, marknadschef Zafena:

”Vi har deltagit i flera projekt inom Expertkompetensprogrammet som handlar om överföring av patientnära laboratediagnostisk data direkt till sjukvårdens datasystem. Speciellt gäller det vid övervakning av blodtunnande behandling. Idag överför primärvårdens laboratoriepersonal informationen till datasystemen manuellt, via tangentbord – ett tidskrävande förfarande med

uppenbara risker för överföringsfel. Vår utrustning undanröjer allt sådant och är anpassat till patientnära avläsningar. Marknaden för patientnära analyser är påtagligt stor. Bara den del inom vilken Zafena nu är verksam uppskattas till 5 miljarder och det är bara en bråkdel av hela den patientnära laboratediagnostiska marknaden.”

3. FÖRSTÄRKA FORSKAR-GRUPPER – Språngbräda för högskolor som vill profilera sig

KK-stiftelsens satsningar på att förstärka forskargrupper riktar sig till disputerade forskare i början av karriären. Det har varit ett lyft både för högskolorna och för näringslivet, visar en oberoende studie. Högskolorna behåller sina forskarbegåvningar och stärker sina forskargrupper. Näringslivet får tillgång till forskare när de är som allra vassast.

Nydisputerade doktorer har svårt att meritiera sig. Högskolorna har inte råd att anställa dem och externa projekt-pengar går oftast till professorer och doktorander, inte till dem som nyligen disputerat. Detta försvårar uppbyggnaden av forskargrupper, forskningsmiljöer och profiler. Särskilt som erfarenheten visar att det är åren efter disputationen som många forskare är som mest högproduktiva – och som mest användbara för näringslivets utveckling.

Bästa sättet att förstärka forskargrupper är därför att satsa på disputerade forskare som vill fortsätta att forska och som vill göra detta i samarbete med näringslivet. KK-stiftelsen har med flera välriktade program under åren hjälpt högskolorna att stärka sina bästa grupperingar och behålla sina forskarbegåvningar. En ny utlysning av post doc-tjänster i företag och organisationer har därför genomförts, liksom en satsning på akademiska mellantjänster. Denna programtyp

utvärderades i fjol i en studie av Ramböll Management Consulting. Utvärderingen pekar på betydande vinster för både lärosätena och de medverkande företagen. Genom att en person arbetar såväl vid lärosätet som i företaget stimuleras kunskapsöverföringen mellan akademi och näringsliv vilket leder till innovationskraft, mer näringslivsrelevant forskning och utbildning med vetenskaplig kvalitet. Detta ökar också företagets möjligheter till goda rekryteringar och till fördjupade relationer med akademien. I studien framhåller företagen särskilt förtjänsterna med forskare i mellanställning.

Nu fortsätter KK-stiftelsen den inslagna linjen med programmet Strategiska rekryteringar. En skillnad från tidigare är att det är högskolornas ledningar som söker medel, inte enskilda forskarmiljöer. På så sätt får högskolan möjlighet att göra en mer strategisk rekrytering av forskare som långsiktigt stärker lärosätets profilering.

Gemensamt med de tidigare satsningarna är att näringslivet deltar både med kontanta medel och med arbetstid. Det garanterar att forskningen verkligen har näringslivsrelevans och kommer företagen till del. Forskaren utför stora delar av forskningen på företaget och blir en så kallad gränsgångare mellan företaget och akademien. ■

FAKTA FÖRSTÄRKA FORSKARGRUPPER

Skapar mellantjänster på högskolorna så att disputerade forskare ges möjlighet att meritiera sig. Syftet är att långsiktigt stärka redan starka forskargrupper inom de områden högskolan vill profilera sig. Forskningen sker i samproduktion med det privata näringslivet. Fram till 2012 avsätts 30 miljoner kronor. Utlysningen står öppen från januari 2010 och två år framåt. Det är högskolan som söker. Grundkraven är ett välutvecklat samarbete med ett eller flera företag, en eller flera skickliga forskare, samt att projektet stärker högskolans långsiktiga profilbygge.

Docent med en fot i IT-branschen

– Elisabeth fick chans att meritiera sig

Elisabeth Uhlemann ville fortsätta att forska efter disputationen men samtidigt verka i industrin. KK-stiftelsens satsning gjorde det möjligt. Idag är hon på väg att bli docent vid Högskolan i Halmstad och handleder fyra doktorander.

– Min koppling till industrin gör mig attraktiv för doktorander att ha som handledare. Det är tack vare KK-stiftelsens program, säger hon.

Elisabeth Uhlemann har blivit en utpräglad gränsgångare, en forskare som förstår både akademien och industrin och som vandrar obehindrat däremellan. En forskare som omsätter forskningsresultat till verkliga produkter. Och som omformulerar verkliga industriella problem till forskningsfrågor. Det är därför hon är populär bland doktoranderna.

2005 var Elisabeth Uhlemann ny-disputerad teknisk doktor, knuten till Högskolan i Halmstad. Hon ville utveckla ett varningssystem i realtid för fordon som riskerar att krocka. Hon tog kontakt med Volvo och hennes lärosäte fick anslag från KK-stiftelsens programsatsning för post doc i företag.

Elisabeth anställdes av Högskolan i Halmstad men Volvo och KK-stiftelsen betalade en tredjedel var av hennes lön. Hon tillbringade ett par dagar i veckan på Volvo, resten av tiden på högskolan.

På Volvo lärde hon sig hur EU-projekt fungerar med över 60 deltagande företag. Hon lärde sig vilken information företag vill dela med sig av och vilken de vill hålla för sig själv. Hon insåg också att industrin och

FOTO: ANETTE ANDERSSON

akademien talar olika språk och att hon måste lära sig bägge språken. Det var då hon förstod att hon höll på att bli en gränsgångare.

Elisabeth undervisade också. Då använde hon exempel från industrin vilket ökade studenternas intresse och uppmärksamhet. Undervisningen lärde henne pedagogiska knep som hon kunde ta till för att övertyga kollegorna på Volvo.

– I industrin handlar mycket om att övertyga andra. Att få personer som kan jättemycket – men inte om just

den här saken – att lyssna på min idé, säger hon.

När projektet löpte ut våren 2009 var Elisabeth Uhlemann en etablerad forskare. Hon är kvar vid Högskolan i Halmstad, men utlånad till ett forskningsprojekt vid Mälardalens Högskola. Där handleder hon fyra doktorander i väntan på att hennes docentansökan ska bifallas. Kontakten med Volvo har hon kvar och är deltidsanställd på lilla Halmstadföretaget Free2move. Elisabeth Uhlemann fortsätter att vandra mellan akademien och näringslivet. ■

4. FORSKARUTBILDA – Företagsdoktorander höjer kompetensen i etablerade branscher

KK-stiftelsen utbildar forskare i samverkan med näringsliv och institut. Merparten av satsningen sker i företagsforskarskolor. En företagsforskarskola stärker lärosätets utbildning och forskningsmiljö och integrerar det med näringslivets behov av kompetens på hög akademisk nivå.

Mats Waltré, programansvarig för Forskarutbilda, varför finansierar KK-stiftelsen företagsforskarskolor?

– Det har visat sig vara ett utomordentligt bra instrument att kompetensutveckla näringslivet och att bygga broar mellan industrin och akademin. Utvärderingar och erfarenheter visar att forskarskolorna håller hög kvalitet. Doktoranderna blir klara i tid, vi har få avhopp. Så gott som alla får jobb direkt efteråt och många inom det område där de utbildat sig. *Exakt hur bidrar doktoranderna till näringslivets kompetensutveckling?*

– En skola på 15 doktorander innebär ofta ett ordentligt kunskapslyft i en bransch eller delbransch. Ta exempelvis skogsförädling och skogsgenetik. Där finns det en äldre generation

industrimänniskor som inte alltid haft tillräckliga kunskaper om skogsgenetik och dessutom är de på väg att gå i pension. Där behövs en vitalisering av kunskapsområdet. Det får man genom en ny generation forskarutbildade som har insikter både inom genetik och inom skogsförädling.

Men varför inte enskilda doktorander?

– Därför att en skola är identitetsskapande. Det pågår seminarier, de hamnar i ett intressant sammanhang. Det skapar också ett mervärde för de företag som deltar under utbildningens gång.

Som man hör på namnet, Företagsforskarskolor, är näringslivet involverade. Hur fungerar det här?

– Doktoranden är anställd av företaget och ska arbeta minst tjugo procent

av sin tid där. Företagen ska bidra med minst hälften av kostnaden för företagsforskarskolan.

Är det lätt att få med företag på de villkoren?

– Nej, det är inte lätt. Det är ett riskåtagande för företagen och det gäller verkligen att de blir övertygade om att de har något att vinna. Men det innebär också en garanti att satsningen är relevant för näringslivet. Och de som deltar brukar vara mycket nöjda. Vi har haft 21 företagsforskarskolor med totalt ett par hundra deltagare.

Vad får akademin ut av det?

– Akademin får problemformuleringar som är relevanta. De får tätare relationer med näringslivet. De ökar sin kompetens i näringsrelevant forskning. *Vilka förutsättningar ska till för att bilda företagsforskarskolor?*

– Förutom deltagande näringsliv så vinner en forskarskola på ett tydligt tema för skolan, ett starkt ledarskap och ett bra engagemang från lärosätet. ■

JESPER NÅVIK. FOTO: JOHAN OLSSON

”Det bästa är nätverket av doktorander och företag”

Jesper Nåvik bedriver hela sin forskning på företaget Metso där han är anställd. Där har han sin handledare nästan dörr i dörr. Jesper menar att forskningen blir av en annan sort än den rena universitetsforskningen.

– Det blir fokuserat på något som företaget har direkt nytta av. Målbilden sätts till stor del av företaget. Det blir inte alltid den väldigt djupa forskningen, men den håller ändå en god vetenskaplig höjd.

FAKTA FORSKARUTBILDA

Företagsforskarskolorna är den till volymen största satsningen. Den har ett lärosäte som huvudman och näringslivet som aktiv deltagare. I fjol pågick 14 företagsforskarskolor med uppemot 200 doktorander.

KK-stiftelsen forskarutbildar också genom **småföretagardoktorander** som uppmuntrar akademisk utbildning i svensk industri och att skapa goda kontakter mellan forskare och företagare för att på sikt öka företagens konkurrenskraft.

Institutsdoktorander syftar till kompetensutveckling på industriforskningsinstituten.

Jesper Nåvik började forskarskolan i mekanisk massateknik direkt efter sitt examensarbete. Mekanisk massateknik är namnet på det ena sättet att bearbeta trä och göra det till papper. Det andra sättet är kemisk massa. Jespers forskning ligger någonstans i gränslandet.

Jesper har två handledare, en på Metso och en handledare på Mittuniversitetet som driver forskarskolan. Jesper är medveten om att det finns en dragkamp mellan den vetenskapliga höjd som universitetet kräver på forskningen och den snabbhet till resultat som företaget vill se.

Blir du en annan sorts forskare än de rena universitetsforskarna?

– Ja, vi ser saker på lite olika sätt. Man färgas av omgivningen och industrin har egna mål. De har inte tålamod att vänta i 15 år på genomslag. I universitetet får allt gå sin gilla gång, där har man större tålamod. Bägge perspektiven behövs.

Vi ställer samma fråga till Jespers handledare, professor Per Engstrand på Mitthögskolan, som är programdirektör för företagsforskarskolan i mekanisk massateknik.

– Det ställs exakt samma akademiska krav, säger han. Det handlar om relevansen i data, förmågan att ställa hypoteser, att pröva hypoteser – men man formulerar problemet annorlunda, att om man löser problemet så har man tydligt förbättrat kanske en produktionslinje eller utvecklat en produkt.

När Jesper inte forskar arbetar han på Metsos utvecklingsavdelning, med snarlika frågor som hans forskning kretsar kring. På så vis kan han omedelbart sätta sina kunskaper i verket. Det bästa med forskarskolan är mötena med andra doktorander under seminarierna och konferenserna. Då får han också träffa andra företagsrepresentanter som inte sällan är kunder eller samarbetspartners med Metso. ■

5. BYGGA FORSKNINGSMILJÖER – Forskningen når världsklass om miljöerna är starka

Nyskapande forskning, till och med i världsklass. Så beskrivs tre forskningsmiljöer som utvärderades i fjol. De har byggts upp med hjälp av pengar från KK-stiftelsens programsatsning på forskningsprofiler vid nya lärosäten.

För att högskolorna och de nya universiteten ska kunna bedriva högklassig och relevant forskning måste de koncentrera resurserna och profilera sig. De måste skapa starka och livskraftiga forskningsmiljöer kring sina profilområden.

KK-stiftelsen har under tio år stött högskolorna att tillsammans med näringslivet bygga upp starka forskningsmiljöer.

Nu börjar resultaten av dessa långsiktiga satsningar synas. I fjol publicerades en utvärdering av tre av de elva profiler som KK-stiftelsen stött.

De tre utvärderade forskningsprofilerna finns vid Blekinge Tekniska Högskola (Blekinge Engineering Software Qualities, BESQ), Örebro universitet (Centrum för tillämpade autonoma sensorsystem, AASS) och Karlstads universitet (The New Service Economy, NSE). KK-stiftelsens stöd har utgått i form av ett bidrag på 36 miljoner kronor till vardera profil under en sexårsperiod.

– Vi har överträffat målen, säger Mats Waltré, som varit program-

ansvarig för KK-stiftelsens satsning. Miljöerna har nått en anmärkningsvärd forskningskompetens på kort tid. Förhoppningen är att de förblir starka forskningsmiljöer även efter att KK-stiftelsens satsning har upphört.

Utvärderingen talar om hög internationell klass, rentav världsklass i vissa aspekter. Dessutom har lärosätena lyckats skapa en tydlig profilriktning under uppbyggnadsåren. Miljöerna har också varit enormt duktiga på att skapa ömsesidigt utvecklande relationer med näringslivet.

– Här är de internationellt outstanding. För att företagen ska vilja lämna ut data i ett forskningsprojekt krävs förtroende, säger Mats Waltré.

Trots relativt kort tid har forskningsprofilerna lyckats etablera sig internationellt. De har publicerat sig i högt rankade vetenskapliga tidskrifter, fått priser och prestigefyllda uppdrag. Dessutom har de lockat många doktorander från andra länder. Sammanlagt har de tre profilerna lett till ett 70-tal doktors- och licentiatavhandlingar. Effekterna för näringslivet återstår att fastställa.

FAKTA

BYGGA FORSKNINGSMILJÖER

Det är en av KK-stiftelsens viktiga uppgifter som högskolans långsiktiga forskningsfinansier. I det sexåriga programmet Forskningsprofiler vid nya lärosäten har hittills sju av elva forskningsmiljöer avslutat sitt uppdrag. Nu fortsätter programmet i ny tappning med en ny utlysning som öppnas i mars 2010. Inom ambitionen Forskningsmiljöer har även programmet SIDUS, distribuerade starka forskningsmiljöer, startat i form av ett pilotprojekt.

I utvärderingen framhålls att samtliga tre forskningsmiljöer är ett resultat av KK-stiftelsens satsningar. ■

CLAES WOHLIN (T.H.) HAR TILLSAMMANS MED LARS LUNDBERG BYGGT UPP FORSKNINGSPROFILIEN BESQ. FOTO: JOHAN OLSSON

”Med industrin som partner slipper forskningen bli torrsim”

BESQ vid Blekinge Tekniska Högskola har byggt upp en kvalificerad forskarmiljö för att tillsammans med näringslivet förbättra utvecklingen av storskaliga programvarusystem. Efter sex år rankades miljön som nummer elva i världen.

BESQ har arbetat upp ett grundmurat förtroende internationellt. Flera av doktoranderna kommer från andra länder och forskningsprofilen ligger högt rankad utifrån sina vetenskapliga artiklar. Därtill har BESQ fått direkta och fleråriga forskningsanslag från industrin.

Professorerna Claes Wohlin och Lars Lundberg har varit med och byggt upp forskningsprofilen. BESQ

står för Blekinge Engineering Software Qualities och lanserades som forskningsprofil 2002, inom ramen för KK-stiftelsens satsning.

– Då fanns det forskning kring enskilda kvalitetsaspekter för programvarusystem, men det vi gjorde var att fokusera på balansen mellan dem och att förbättra forskningsfrågorna.

Ett företag som ska utveckla programvaran för en mobiltelefon ställs ofta inför en rad praktiska hinder som akademien sällan behöver brottas med på samma sätt. Är det till exempel kundens behov av att telefonen arbetar snabbt som ska väga tyngst, eller själva kostnaden för utvecklingen? Eller kanske möjligheten att i efterhand gå in och göra förändringar i systemet? Och

hur gör man för att inte missa deadline vid lanseringen? Detta är intressen som i praktiken ofta står mot varandra.

Forskarna inom BESQ och företag som Ericsson, ABB och DanherMotion Särö har utvecklat internationellt intressanta arbetsmetoder för att utveckla forskningsområdet framåt, menar Claes Wohlin.

– Hade vi inte möjlighet att studera och utveckla tillämpningen av våra teorier genom praktikfall från olika företag vore det som att simma torrsim. Men vi behåller hela tiden forskningsperspektivet, säger Claes Wohlin. För oss är det viktigt att måna om den underliggande forskningsfrågan, även om vårt samarbete är till stor nytta för företaget, säger han. ■

”Robotik måste kopplas till verkligheten för att bli vetenskapligt intressant”

Centrum för tillämpade autonoma sensorsystem (AASS) vid Örebro universitet har blivit en av de främsta miljöerna för robotik i Europa.

Dimiter Driankov, professor i datorteknik, har byggt upp och leder forskningsmiljön AASS. Profilen omfattar flera utvecklingsområden. Bland annat arbetar man med autonoma mobila robotar, industrirobotik för att utveckla datorstyrda flexibla grippklor och nya enkla sätt att programmera avancerade industrirobotar. En tredje satsning riktar sig mot intelligenta miljöer för framtida äldreboenden och omsorg.

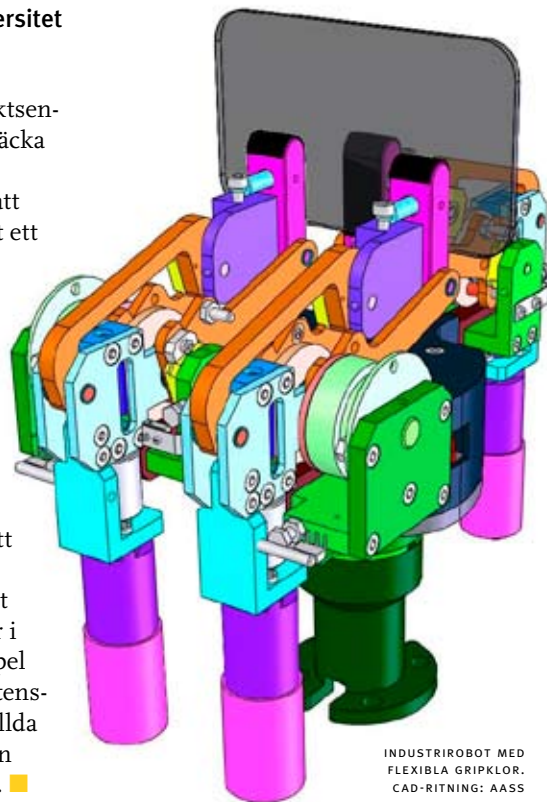
– Robotik måste knytas till verkligheten och intressanta tillämpningar för att kunna utvecklas vetenskapligt. Därför har det varit så bra för oss att ha näringslivet med. Vi är nu kända internationellt och nationellt som en pålitlig och kompetent samarbetspartner och är med i flera projekt inom EU:s sjunde ramprogram.

Han bedömer att AASS är en av världens tre främsta forskningsmiljöer inom ”mobile robot olfaction” – ro-

botstyrning via elektroniska luktsensorer – för att bland annat upptäcka gasläckor.

I slututvärderingen betonas att satsningen inom AASS har gett ett ökat fokus på forskningen och ökad stabilitet i forskarmiljön. Den har producerat resultat av internationell klass, som därmed stärkt områdets vetenskapliga anseende.

För industrin har profilen givit tillgång till arbetskraft och kompetens men också bidragit till produktutveckling. Ett exempel på det är styrsystemen vid stålvalsning, vilket har väckt stort intresse hos ABB:s kunder i över 90 länder. Ett annat exempel är utvecklingen av en undervattensrobot för inspektion av vattenfyllda tunnlar samt utvecklingen av en mobil robot för sjukhuslogistik. ■

INDUSTRIROBOT MED FLEXIBLA GRIPKLOR. CAD-RITNING: AASS

INGER ROOS

”Det märks att den här forskningsmiljön tillhör eliten”

I Karlstad har satsningen på forskningsprofilen The New Service Economy lett till en stor utveckling av det nya forskningsområdet användardriven tjänsteutveckling. Miljön tillhör nu de främsta grupperingarna i Europa inom tjänsteforskning.

– Vi är efterfrågade som samarbetspartners både bland svenska företag och vid utländska universitet, säger Inger Roos som har varit med och

drivit arbetet med profilen.

Inger Roos är docent i företagsekonomi vid Centrum för tjänsteforskning, CTF, vid Karlstads universitet,

SIDUS – ny satsning knyter samman de starka miljöerna med forskningsinstituten

Starka forskningsmiljöer kräver goda nätverk, men inte att forskarna befinner sig på samma plats. I KK-stiftelsens nya satsning SIDUS ska högskolorna, forskningsinstituten och det privata näringslivet bilda nya, starka forskningsmiljöer som inte är knutna till en fysisk adress.

SIDUS står för Starka Institutbaserade Distribuerade forskningsmiljöer, där distribuerad betyder att miljöerna inte är bundna till en geografisk plats. Det handlar i praktiken om att få starka forskningsmiljöer på högskolorna att samverka i projekt dels med varandra och dels med ett industriforskningsinstitut.

– Vi tar de starka miljöer vi redan stött och lyfter dem till ytterligare en nivå. På så vis bygger vi på tidigare satsningar, säger Anders Jörnsten, programansvarig på KK-stiftelsen.

Pilotsatsningen som smygstartade i fjol har tagit sikte på tre olika inrikt-

ningar av programvaruutveckling. Området är valt därför att där finns synnerligen starka miljöer med närliggande – men inte identiska – inriktningar. Där finns också industrirelevansen och kopplingen till instituten.

Näringslivet finns med men i mindre skala än vad som är vanligt i KK-stiftelsens projekt. 20 procent av insatsen totalt ska komma från näringslivet.

– Här vill vi utveckla forskningen. Det är framtidens teknik som är det viktiga, inte vad industrin behöver eller håller på att utveckla idag. På så vis hoppas vi att långsiktigt stärka näringslivets konkurrenskraft, säger Anders Jörnsten.

Modellen KK-stiftelsen använder för programmet är snarlik den som EU använder i stora forskningsprojekt som löper över nationsgränserna. Bland annat ska varje aktör ansvara för ett arbetspaket, som vart och ett består av en högskola och ett institut.

De olika arbetspaketen ska ledas av en koordinator och samarbeta med en hög ambitionsnivå för att höja sig ytterligare.

– Vi ska naturligtvis skraddarsy modellen efter hur behoven ser ut. Här kan vi vara flexibla och utnyttja att vi är en självständig aktör, säger Anders Jörnsten. ■

SIDUS – STARKA INSTITUT-BASERADE DISTRIBUTERADE FORSKNINGSMILJÖER

De forskarmiljöer som ska samarbeta i pilotprojektet kommer från Högskolan i Halmstad, Mälardalens högskola och Blekinge tekniska högskola. Institutet som medverkar i denna första satsning är SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, Swedish institute for computer science, Sics, samt Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI.

som har varit värdmiljö för forskningsprofilen som huserar företags-ekonomer, psykologer, nationalekonomer, tekniker.

– Nu är vi närmare 40 forskare här på CTF. Vi har en lång relation med KK-stiftelsen som varit med sedan starten och stött oss i minst tio år, säger Inger Roos.

Det handlar om att analysera och hitta nya metoder för företag att samarbeta med sina kunder, ett forskningsområde som närmast förutsät-

ter samverkan med företagen. Inger Roos och hennes kollegor har studerat relationer till kunder, vad som skapar lojalitet och varför kunder byter leverantör. Man har även tittat på hur värderingar styr eller kan förstöra upplevelsen av värdet hos en produkt eller tjänst.

– Jag tycker mycket om det här sättet att forska. Ett förtroendefullt samarbete med näringslivet, som vi har i dag, ger oss tillgång till helt andra data än vad forskare i många andra

länder har, säger Inger Roos.

Utvärderingen av profilsatsningen i Karlstad visar att företagen har haft stor nytta av samarbetet och visar på profilens växande betydelse på det egna universitetet och internationellt.

– Vi är nog Europas största gruppering inom detta område. Det här är en högpresterande elitmiljö där forskare publicerar sig i stor mängd och i riktigt bra tidskrifter. Det märks också vilken stor betydelse vi har här på universitetet. ■

6. UTVECKLA LÄROSÄTEN – Högskolorna vinner på att specialisera sig

Sista steget i KK-stiftelsens roll som högskolornas forskningsfinansiär omfattar hela lärosätets utveckling. Hur ska högskolan använda sina framgångsrika forskningsmiljöer? Vad kan de bli ännu bättre på? KK-stiftelsen menar att högskolorna måste profilera sig, och att nyckeln till en lyckad profilering är bra forskning med hög näringslivsrelevans.

Peter Schilling, ansvarig för program med sikte på att utveckla lärosäten på KK-stiftelsen: Varför menar du att högskolorna bör profilera sig?

– Det är en möjlighet för dem att bli bättre och befästa sin roll både akademiskt och för näringslivets utveckling. Det finns inte för många högskolor i Sverige, men de är för lika varandra. Många sprider sina resurser för att få bredd – och då är det svårt att bli riktigt bra.

Vad innebär det att profilera sig?

– Att högskolornas ledningar bestämmer sig för några forskningsområden och satsar strategiskt på dem, samt låter detta genomsyra hela verksamheten, även grundutbildningen.

Kan en KK-miljö innehålla forskning från fler vetenskapsområden?

– Ja. En miljö är ofta tematisk och inrymmer mångvetenskaplig forskning. Malmö högskola har till exempel KK-miljön MEDEA, som riktar in sig på nya medier och spelutveckling ur ett flertal perspektiv. Ett annat exempel är Mittuniversitetet som profilerar sig med den geografiska omgivningen som princip. Forskningen tillsammans med näringslivet fokuserar kring skog och fjäll.

Betyder det att högskolan ska göra sig av med all annan verksamhet?

– Nej. Det betyder att man väljer ett eller ett par områden som är extra viktiga och som man ska förknippa

högskolan med. Dessa områden bör prioriteras av ledningen exempelvis genom att ledningen gör områdena mer resursstarka.

Bestämmer KK-stiftelsen vilken inriktning högskolan ska få?

– Nej, det bestämmer högskolan själv. KK-stiftelsen är finansiär, inte utförare. Men de måste få med sig det privata näringslivet och det ligger nära till hands att de företag som finns på orten är med och skapar profileringen. Man ska också komma ihåg att KK-stiftelsen inte är en myndighet. Vi kan bara visa på möjligheter.

När vet man att det är en KK-miljö?

– Det kan se lite olika ut. Men det måste finnas en kritisk massa av god forskning. Det måste också finnas ett starkt och aktivt näringsliv som kan vara med och samproducera forskningen. Det förutsätter oftast att högskolan och näringslivet har sedan länge väletablerade relationer.

MALMÖ HÖGSKOLA VAR ETT AV DE LÄROSÄTEN SOM VALDES UT I KK-STIFTELSENS STORA TIOÅRIGA SATSNING PÅ KUNSKAPS- OCH KOMPETENSMILJÖER, KK-MILJÖER, VID LANDETS NYA UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR. FOTO: MALMÖ HÖGSKOLA

Vilka risker finns med att profilera sig?

– Inriktningen kanske upphör att vara intressant. Satsar du stenhårt på ett område måste du vara beredd på att ompröva det. Forskningen kring ett område ser kanske helt annorlunda ut om tio år. Där måste lärosätet hänga med i svängarna. Det måste finnas system för att kontinuerligt förnya profileringen, utveckla verksamheten och på lång sikt ompröva högskolans mål och inriktning.

Är det lätt att profilera sig?

– Nej, det är svårt. En mängd verksamheter kan organiskt ha vuxit fram genom åren. Men när man profilerar väljer man ut vissa områden att satsa på, och då väljer man indirekt bort andra. Det handlar om styrning och det är svårt att styra en högskola. Högskolor är stora skutor och vänder inte på en femöring.

2008 lanserade KK-stiftelsen sin hittills mest ambitiösa satsning på att få högskolorna att profilera sig. KK-miljöer heter satsningen som ska pågå under tio år och har en omfattning om 1,5 miljarder kronor. Vad går KK-miljöerna ut på?

– Det är stöd riktat till lärosätenas ledningar. Det ger dem en möjlighet att lyfta fram verksamhet som profilerar lärosätet och att tillsammans med näringslivet skapa projekt, forskarskolor, rekryteringar etcetera som stärker de valda profilerna.

Hur långt har ni kommit med KK-miljöerna?

– Vi är fortfarande i uppstartsfas. Det här är ett långsiktigt arbete och vi har ännu inte delat ut så mycket pengar. Det är en indikator på att vi är seriösa, vi håller i pengarna tills vi ser att högskolorna är på rätt väg. Och vi är övertygade om att det kommer att ta fart. ■

FAKTA ATT UTVECKLA LÄROSÄTEN

Programmet KK-miljöer syftar till att utveckla profilerade och samproducerande lärosäten. För att en högkvalitativ, profilerad och samproducerande forskningsverksamhet ska kunna bedrivas behövs goda utvecklingsvillkor. Dessa villkor ska KK-miljöprogrammet ta fram, realisera och följa upp med målet att skapa förutsättningar för en effektiv och relevant användning av lärosätets resurser.

MÄNNISKANS FÖRMÅGA ATT AVLÄSA BILDER ÖPPNAR FÖR NYA INDUSTRIER

En ledstjärna för KK-stiftelsen är att forskningen även ska mynna ut i konkreta prototyper eller demonstratorer. I Visualiseringsprogrammet förs svensk världsledande forskning ut till andra professionella användare och till konsumenterna.

Visualisering handlar om att hantera datasamhällets svällande mängder av information. På ett enda år produceras lika mycket information som under hela den övriga tid människan funnits på jorden. Men hur ska vi ta den till oss? Hur ska den kunna användas på ett enkelt sätt? Genom att använda alla fem sinnen, genom att tillägna oss informationen visuellt, audiellt och taktilt överblickar vi lättare stora informationsmängder – och kan därmed se nya samband. Människan är en visuell varelse och tränad att känna igen bilder och hitta objekt dolda i mönster. Bandbredden mellan ögat och hjärnan är enorm. Våra mjuk- och hårdvaror är överlägsna datorerna. Det gäller för var och en av oss. Det öppnar för framsteg inom en rad forskningsområden.

– Visualisering är inte ett eget forskningsområde men en så kallad enabling technology som driver forskning framåt och möjliggör forskningsframsteg, till och med språng, säger Stina Algotson, programansvarig på KK-stiftelsen.

Ordet visualisering får i det här sammanhanget en bredare betydelse. I själva verket handlar det, enligt Stina Algotson, om perceptualisering eftersom alla fem sinnen aktiveras.

Till exempel kan kirurgen testa nya operationsmetoder genom att utföra

UNDER FJOLÅRET UTVECKLADES DEMONSTRATORN VIRTUAL AUTOPSY TABLE, DÄR MAN UTFÖR VIRTUELLA OBDUKTIONER I SYFTE ATT VISA MÖJLIGHETERNA TILL MEDICINSK VISUALISERING OCH INSPIRERA TILL NYA TILLÄMPNINGSOMRÅDEN. RESULTATET BLEV ETT FLERTAL ARTIKLAR I SVERIGE OCH INTERNATIONELLT, BLAND ANNAT I THE ECONOMIST. DEN FILM SOM TOGS FRAM FÖR ATT MARKNADSFÖRA BORDET HAR LADDATS NER 80 000 GÅNGER FRÅN INTERNET. FOTO: MELLSTROMS.COM

dem virtuellt istället för på människor och djur. Då används även haptisk (känsl-) simulering. I en nära framtid hoppas man kunna använda virtuell teknik vid operationer på levande. Sverige har en världsledande position inom medicinsk visualisering.

– Svenska medicinforskare har varit bra på att se vilka möjligheter visualisering öppnar, säger Stina Algotson.

Visualisering används även i tunga industrier. Istället för att bygga 10–15 versioner av en dummy till en jetmotor kan utvecklaren spara tid genom tredimensionella virtuella prototyper.

Det kan hjälpa samhällsvetare och beslutsfattare att hantera stora befolkningsdata där man relaterar medelinkomstnivåer med sjuktal, skattetryck med mera. Arkitekter och stadsplanerare kan simulera ljudmiljöer när de planerar nya bostadsområden.

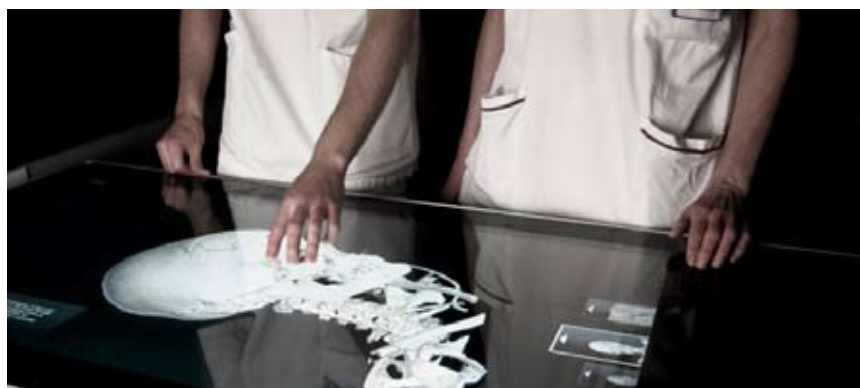
För den enskilde konsumenten är möjligheterna enorma. Man skulle till exempel kunna länka informationen på livsmedelsförpackningarnas etiketter till sin egen visualiseringsapplikation och på så vis se hur långt varorna i den egna matkassen transporterats, eller vilken näringsammansättning maten har. Tekniken finns redan, nu handlar det om affärsutveckling.

Därför är mötesplatserna i Visualiseringsprogrammet centrala. Där äger kunskapsöverföring mellan akademien och näringslivet rum. På mötesplatserna skapas kontaktytor. Där utbildas nyckelpersoner i näringslivet i visualisering och akademien får impulser tillbaka. Två mötesplatser är etablerade sedan tidigare, Center for Visualization i Göteborg och Csite i Linköping/Norrköping. I maj 2009 startade en tredje mötesplats i Stockholm, VIC, som efter ett halvår har 37 företag och organisationer som medlemmar. ■

Visualisering i korthet

Visualisering är ett program där fyra forskningsfinansiärer och en statlig investeringsmyndighet tagit ett gemensamt ansvar för att skapa broar mellan svensk spetsforskning och industrin. Bakom programmet står KK-stiftelsen, Vinnova, Vårdalstiftelsen, Stiftelsen för strategisk forskning och Invest in Sweden Agency. Den totala programsumman är 85 miljoner över fem år (2007–2011), av vilka 80 miljoner är programstöd och fem miljoner går till internationell marknadsföring.

Programmet består av Demonstratorprojekt där akademiska forskare och näringslivet tillsammans söker utveckla nya prototyper och koncept. Demonstratorerna kan vara applikationer eller tjänstekoncept baserade på visualiseringsteknologier. En demonstrator ska fylla ett konkret behov och vara möjlig att kommersialisera. En annan beståndsdel är mötesplatser och visionskonferenser för kunskapsutbyte mellan framstående forskare, utvecklare, företagsledare och media. ■

VISUALISERING UNDER 2009

- En ny mötesplats öppnade i Stockholm.
- Två projekt har levererat demonstratorer; "Visual analytics" vars lösning är inkorporerad i OECD:s grafiska presentation av demografiska data, och "Virtual Autopsies", det virtuella obuktionsbordet – som redan fått flera beställningar.
- Sex nya projekt beviljades pengar:
 - Visualisering av komplexa blodflöden.
 - Visualisering av det mänskliga ögats begränsningar.
- Förstärkt verklighet i operationssalen.
- Visualisering genom bild och simulering.
- Helandshaptik med sann 3D display.
- Realistisk rendering med ljusfält.

Det sökta beloppet för de sex projekten var på drygt 33 miljoner kronor. Vid den slutliga bedömningen modifierades det till 26,5 miljoner kronor.

För närvarande pågår 23 forskningsprojekt inom Visualiseringsprogrammet.

FORSKNINGEN LYFTER SVENSKA FÖRETAG

För närvarande är närmare tusen svenska företag, stora som små, involverade i projekt som KK-stiftelsen finansierat. Antingen i direkt samproduktion mellan högskolorna och företagen, eller i konsortier som leds av akademin och industrin. Ofta leder samproduktionen till nya produkter, nya tjänster eller smartare produktionsmetoder och andra problemlösningar. I andra fall leder den till att mindre företag får hjälp att avläsa forskningsfronten i något relevant

område. Detta arbete har KK-stiftelsen haft som ledstjärna sedan starten för femton år sedan. Att ett företag är med och satsar pengar eller arbetstid i ett forsknings- eller kompetensutvecklingsprojekt borgar för att resultaten blir användbara för företaget. Annars skulle inte företaget satsa resurser. Här är en provkarta över några av de företag som fått möjlighet att stärka sin konkurrensförmåga i projekt som KK-stiftelsen har varit med och finansierat. ■

Swesco AB
 RUAG Space AB Pdb
 Designbrenner SYSteam
 LKAB Vävkompaniet SCA
 Saab Bofors Dynamics
 Bonniers konsthall Deep Sea Prod ERICSSON
 Atlas Copco Björka Mineral Almnäs Bruk AB
 Skanska SKB Färginstitutet Philips
 Alcro-Beckers Sain Gobain Seco Tools AB
 Saab Microwave Systems Proton SAKAB Svea Television
 OKB Leax group Fagersta Stainless AB MultiD
 Gotlands Museum ACO Hud Nordic AB
 Glafo DELTA AB AB Sandvik Materials Technology Emerson
 MoRe Metsä Tissue Legosan AB
 Uddeholm Tooling AB Södra Cell
 Rudholm & Haak
 Hushållningssällskapens förbund
 OVAKO Hjulbro AB VG Power FKG
 Volvo information Technology AB
 Envix Nord AB ALS Scandinavia
 BOMBARDIER

MARIA FOLKE-FICHELIOUS HAR SKRIVIT DEN SJÄTTE OCH AVSLUTANDE ANTOLOGIN OM LEARNIT. FOTO: ANETTE ANDERSSON

LÄRDOMAR FRÅN LearnIT – 10-ÅRIG FORSKNINGSSATSNING GÅR I MÅL

IT har förändrat samhället på ett sätt vi inte kan överblicka. KK-stiftelsen var bland de första som såg det som en avgörande faktor för samhällets utveckling. Forskningsprogrammet LearnIT var en av de satsningar som initierades och som nu efter tio år avslutats. LearnIT ger lärdomar och analyser av hur IT revolutionerat vårt arbetsliv, lärande och vårt sätt att tänka.

Ta bara en sådan sak som tillverkning av lättbetong. För inte särskilt länge sedan krävde det ganska stor muskelstyrka. Betongen blandades manuellt

och de som arbetade med detta var starka karlar. Idag sköts samma arbete med knapptryck framför en skärm – men det är fortfarande starka karlar

som gör jobbet.

– Uppfattningen om att arbetet kräver fysisk styrka finns kvar hos gjutarna själva, trots att så inte är fallet. Det är ett exempel på hur arbetsmönstren ändras snabbare än tankemönstren, säger Maria Folke-Fichtelius.

Hon har skrivit den sjätte och avslutande antologin om den 10-åriga forskningssatsningen LearnIT som

KK-stiftelsen varit initiativtagare till. Där har hon intervjuat ett 20-tal av de många hundra forskare som har deltagit i programmet om hur IT förändrat samhället, vårt lärande och vårt sätt att tänka. I den avslutande antologin har hon koncentrerat sig på hur IT har förändrat lärandet i arbetslivet, skolan och hur det förändrar vårt sätt att kommunicera.

LearnIT är ett forskningsprogram som på djupet har analyserat hur IT har påverkat nästan allt i samhället; arbetsvillkoren, hur vi kommunicerar, hur vi lär oss i skolan, hur vi förmedlar kunskap. KK-stiftelsen såg tidigare än de flesta andra behoven och möjligheterna i denna utveckling. Till exempel att den kunskap som tidigare fanns i händer och armar hos betonggjutarna har byggts in i maskiner, och på så sätt bevaras.

– IT ger möjlighet att samordna kunskap på helt nya sätt. Det kan gälla betongtillverkning som vi nämnt, eller samordning av digitala patientjournaler.

Detta väcker etiska frågor, menar Maria Folke-Fichtelius. Hur ska vi hantera de nya kommunikationsformerna? Hur ska vi hantera lagring och tillgång till information? Hur jämställt blir det?

Det som varit utmärkande för LearnIT är att programmet varit så brett och mångvetenskapligt. Syftet har varit att visa hur IT samspelar i alla samhällets områden. Ett kapitel handlar om skolan. Allt mer av vad barnen lär sig idag lär de sig utanför skolan. På fritiden gör de videor, intervjuar, söker material på nätet, lär sig saker i olika sociala nätverk – men när de kommer in i klassrummet tilldelas de papper och penna och blir tillsagda att stänga av sina mobiler. Hur ska skolan möta denna nya verklighet för att inte bli ovidkommande i barns lärande? Om detta resonerar pedagogikprofessor Roger Säljö i antologin.

Lärarens roll blir mer att vara navigatör och färdledare i detta kunskapsökande, samt att undervisa eleverna i att kritiskt värdera det som sägs och skrivs på nätet. Här har skolan varit sen i starten.

– Skolan är en trög institution. Tidigare har det varit fokus på att lärarna ska kunna lära sig att behärska tekniken. Men det har visat sig att det är andra kunskaper som är viktigare. Hur värderar man information på nätet? Hur använder man sociala medier? Här får vi se stora förändringar med en yngre generation lärare.

Under den tioårsperiod som LearnIT har pågått har utvecklingen tagit stora språng. Trots detta är mycket av forskningen i LearnIT fortfarande giltig.

– Det beror på att de etiska frågor som kommer i kölvattnet av IT-utvecklingen alltid är aktuella. Det är viktigt att det finns forskning som formulerar dessa frågor, säger Maria Folke-Fichtelius. ■

LearnIT i korthet

KK-stiftelsen var initiativtagare till forskningsprogrammet som startade 1999 och avslutades 2009.

Syftet har varit att på lång sikt bygga upp kunskap om lärande och IT i skolan, i arbetslivet, inom organisationer och i samhället i övrigt.

Forskningen har bedrivits i samproduktion med företag, högskolor, landsting och organisationer. Totalt har 45 forskningsprojekt bedrivits och sammanlagt har över 250 doktorander deltagit.

LearnIT har initierat en virtuell forskarskola.

EN TYDLIG ÅSIKT

Forskning och kompetensutveckling som görs i samproduktion mellan högskolor och företag utgör en stor tillväxtpotential som idag utnyttjas långt ifrån sin fulla potential. De nya lärosätena med sin omedelbara närhet till näringslivet har en mycket viktig roll att spela. Det är denna forskning och kompetensutveckling som KK-stiftelsen finansierar, i enlighet med vårt uppdrag att stärka Sveriges

konkurrenskraft och förmåga att skapa värde.

Stiftelsen ser det som en kommunikativt viktig uppgift att uppmärksamma beslutsfattare på detta. KK-stiftelsen medverkar därför i olika relevanta sammanhang och tar tydligt ställning och debatterar. Under 2009 har bland annat ett fyrtiotal nationella och regionala tidningar publicerat våra debattartiklar.

VD deltog i en paneldebatt på Tekniska Mässan i Stockholm den 13 oktober om morgondagens innovatörer, tillsammans med Vinnova och Stiftelsen för strategisk forskning. Inför mässan publicerades en debattartikel i Ny Teknik om att små och medelstora företag står för entreprenörskap, framtida tillväxt och sysselsättning, och därför måste innefattas i satsningar på forskning och utveckling.

Näringslivet – inte bara för storföretagen!

Organisationen Svenskt Näringsliv kan inte bara sola sig med storföretagen. Man måste gå till sin egen bakgård där tusentals små och medelstora företag kämpar för sin existens och behovet av forskning i samproduktion med företag och nya universitet. I forskningsdebatten ges Sverige utgörs av ett fåtal stora företags relevans för AstraZeneca var ett politiskt grundläggande för KK-stiftelsen vd Madelene Sandström i debattartikeln i tidningen.

Sveriges näringsliv består av tusentals små och medelstora företag. Framtida tillväxt och sysselsättning finns med i satsningarna. Om inte små och medelstora företag ges samma relevans i satsningar, kommer samarbetet bli kortslutet.

DEBATT

Debattredaktionen
08-796 66 75 • debatt@nyteknik.se

Vi satsar 1,5 miljarder på forskningsmiljöer

NyTeknik

Tusentals små och medelstora företag kämpar för sin överlevnad.

För samman dessa i starka forskningsmiljöer tillsammans med de regionala högskolorna, uppmanar Madelene Sandström, vd för KK-stiftelsen.

Sverige behöver fler entreprenörer och nya företag. Sverige behöver också en stark forskningsdriven utveckling i redan befintliga företag för att möta nya krav och internationell konkurrens. En utveckling som inte kan ske utan nära samarbete med landets högskolor och nya universitet.

I debatten ges ofta bilden av att näringslivet i Sverige utgörs av ett fåtal gigantiska företag. Forskningens relevans för AstraZeneca och Ericsson brukar vara ett politiskt grundläggande argument. Men näringslivet består till stor del av små och medelstora företag. Dessa står för entreprenörskap, framtida tillväxt och sysselsättning och måste därför innefattas i satsningar på forskning och utveckling.

EU håller denna fana högt, men vad gör vi i Sverige? Hur driver Svenskt Näringsliv frågan om forskning och utveckling för de små och medelstora företagen?

I en debattartikel här i Ny Teknik efterlyser Svenskt Näringsliv en innovationspolitik som går från ord till handling och skriver att vi alla kan ta steg i rätt riktning. Ett stort steg för Svenskt Näringsliv vore att gå till sin egen bakgård, där tusentals små och medelstora företag kämpar för sin existens.

Där finns en unik resurs: de regionala högskolorna, vars forskning oftast är en spegelbild av näringslivets behov. Där samarbetar näringsliv och akademi. Där – i den gemensamma forskningsutvecklingen – finns förutsättningar för innovationer.

Företagen behöver högskolorna för att våga satsa på långsiktiga forsknings-

samarbeten. Det leder till nya produkter, tjänster, företag och omvärldskunskap. Högskolorna behöver näringslivet för att våga bygga starka långsiktiga forskningsmiljöer. Samarbetet ger relevant och värdefull tillämpad forskning.

Om inte små och medelstora företags forskning ges samma relevans som storföretagens, kommer samarbetet att bli kortsiktigt och bestå av beställningsuppdrag.

Nya gemensamma forskningsrön kommer inte till stånd. Det hämmar på så sätt näringslivets konkurrenskraft.

Detta fordrar ett långsiktigt målmedvetet engagemang från oss som forskningsfinansiärer.

Däri ligger utmaningen för KK-stiftelsen: att skapa förutsättningar för en framgångsrik svensk innovationspolitik genom att stärka högskolornas forskningsmiljöer, så att dessa står sig i den

internationella konkurrensen och samverkar med företagen.

KK-stiftelsen går från ord till handling när vi satsar 1,5 miljarder kronor på forskningsprogrammet KK-miljöer, riktat mot högskolorna för att de tillsammans med näringsliv, institut och samhälle utvecklar internationellt konkurrenskraftiga och profilerade kunskaps- och kompetensmiljöer.

Vi satsar också på att bygga konsortier med starka forskningsmiljöer från högskolorna tillsammans med industrins forskningsinstitut.

Här för vi samman små och medelstora företag och storföretag med erfarenhet av och resurser för forskning och utveckling.

Alla kan ta steg i rätt riktning. Vi tar vårt.

Svenskt Näringsliv kan göra mer för att driva frågan om små och medelstora företags behov av forskning i samarbete med högskolorna.

Madelene Sandström
vd, KK-stiftelsen

Vi fick stort genomslag för vår debattartikel "Endast Nobelpris tar inte Sverige ur krisen". Den skrevs med anledning av att Vetenskapsrådet, Vinnova, Fas, Formas och Energimyndigheten föreslog fördelningen av de 5,3 miljarderna till de av regeringen utpekade tjugo strategiska forskningsområdena. Endast en bråkdel av medlen går till landets högskolor och nya universitet.

Debattartikeln publicerades först i Gotlands Allehanda den 30 juni, mitt under Almedalsveckan. Därefter publicerades den i Blekinge Läns Tidning (1/7), Sölvesborgs-Tidningen (1/7), Karlshamns Allehanda (1/7), Westmanlands Läns Tidning (3/7), Borås tidning (3/7), Sundsvalls Tidning (5/7), Barometern (6/7), Bergslagsposten (6/7), Smålands-posten (6/7), Nya Wermlands-Tid-

ningen (6/7), Nerikes Allehanda (6/7), Skaraborgs Allehanda (7/7), Skånska Dagbladet (7/7), Borlänge Tidning (9/7), Dalarnas Tidning (9/7), Falu-Kuriren (9/7), Jönköpings Posten (14/7), Kristianstadsbladet (18/7), Hallands Nyheter (25/7).

Debatten fördes vidare av andra personer i andra tidningar. De tog vår debattartikel som utgångspunkt och argumenterade i samma riktning.

EVENEMANG UNDER ÅRET

VETENSKAPSFESTIVALEN

Internationella Vetenskapsfestivalen invigdes den 4 maj för trettonde året i följd. KK-stiftelsen är huvudman tillsammans med bland andra Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond. Med 100 000 besökare är det ett av Europas ledande populärvetenskapliga evenemang och Sveriges enda i sitt slag. Årets tema var Folk Forever! Det handlade om civilisationer i alla tider och länder. Om dig och mig och om människor vi knappt visste fanns eller har funnits. Festivalen tog också fasta på att FN utnämnt 2009 till internationellt astronomiår liksom på Charles Darwin som i år firar dubbelt jubileum. ■

FORSKNING & FRAMSTEG

KK-stiftelsen är även med i styrelsen för Stiftelsen Forskning & Framsteg, som utger tidningen med samma namn. Det är en populärvetenskaplig tidskrift som skriver begripligt och intresseväckande om allt från materiens minsta beståndsdelar till den yttersta rymden. Från djurens beteende till den mänskliga hjärnan. Från livets uppkomst till aktuella energiproblem. Från mänsklig kultur till frågor om rätt och fel. Tidningen har en upplaga på cirka 45 000 exemplar, varav över 98% går till prenumeranter. ■

FORSKNING.SE

KK-stiftelsen har deltagit i styrgruppen för Forskning.se som är en nationell webbplats för forskningsinformation. Webbplatsen samlar och sorterar material om forskning, kompletterar med översiktlig information, prioriterar det enkla och begripliga och ansvarar för sökning av svensk forskning. I styrgruppen finns även representanter från bland andra VR, Vinnova, FAS och Formas, samt fyra representanter från landets lärosäten. ■

FILMPRESENTATIONER:

KK-stiftelsen producerade två filmer om Swedish Brain Power och fem om Visualisering. Dessa visades bland annat på ett ministermöte den 6–7 juli, där hälsoministrarna inom EU möttes för att diskutera bland annat e-hälsa för förbättrad patientsäkerhet. ■

VETENSKAPSLANDET

KK-stiftelsen har deltagit i styrgruppen för Vetenskapslandet, ett nationellt samarbetsprojekt med bland andra VR, Vinnova, FAS, Formas, och högskolorna. Målet har varit att få fler högskolor och universitet att använda rörlig bild för att kommunicera forskning och forskningsnyheter. Över 700 reportage och 184 halvtimmesprogram har producerats inom projektet sedan starten i september 2004. Vetenskapslandets sändningar i Kunskapskanalen sågs våren 2009 av upp till 80 000 tittare per vecka. Ett samarbete med Nationalencyklopedin, NE, gör att den som söker på ett ord även får upp de reportage som gjorts för Vetenskapslandet inom samma ämne. Samtliga forskningsfinansierare har nu ställt sig bakom att vi ska verka för att universiteten och högskolorna själva tar rodret. ■

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN TILLDELADES KUNSKAPSPRISET 2009 I KATEGORIN OFFENTLIG VERKSAMHET. HÄR TAR GENERAL-DIREKTÖR MARGARETA BERGSTRÖM OCH ULF HJERPPE EMOT PRISET UR KRONPRINSESSAN VIKTORIAS HAND.
FOTO: MARTINA ERIKSSON/NATIONALENCYKLOPEDIN.

KUNSKAPSPRISET OCH KUNSKAPSGALAN

KK-stiftelsen är huvudpartner i Nationalencyklopedins Kunskapspriset. Det delas årligen ut i sex kategorier i syfte att uppmuntra dem som i Sverige på ett nyskapande, lustfyllt och framgångsrikt

sätt förmedlar kunskap till andra eller stimulerat andra att söka kunskap. Den 19 oktober delade Kronprinsessan Viktoria ut priserna på Kunskapsgalan i Stockholms stadshus. ■

VÄRDESKAPANDE MÖTEN

I februari lanserade KK-stiftelsen boken *Värdeskapande möten*. Dess bärande idé är att hemligheten bakom stora prestationer och högpresterande miljöer är korsbefruktningen av idéer och kunskaper. Mångfald i kombination med olika kunskapsvärdar leder till utveckling. Boken innehåller teorier, historik, fallstudier av samtida möten mellan akademi och företagande, samt bland annat presentationer av delprogrammen Tekniq respektive Meny inom vår satsning Expertkompetens. ■

UNDER ÅRET KOM STIFTELSEN BLAND ANNAT UT MED FÖLJANDE SKRIFTER OCH RAPPORTER:

Handbok för IPR-avtal – handbokens syfte är att ge handledning och utgöra ett verktyg för KK-stiftelsens projektägare vid framtagande av IPR-avtal.

Samhällets entreprenörer

Skogssatsningen – lärdomar och erfarenheter från tre forskningsprogram

IT och lärande – den sjätte och sista antologin över Learn IT

KK-bladet:

Kom ut med sitt sista nummer i november. KK-bladet startade 2005 och har sedan dess kommit ut med 17 nummer.

Rapporter och utvärderingar:
Mid term evaluation of The Institute Excellence Centres programme

CAPE – den nationella forskarskolan inom virtuell produktionsutveckling, *halvtidsutvärdering*

Slututvärderingar:
Blekinge Engineering Software Qualities

RAP – Intelligent Systems for Robotics, Automation and Process Control, *Örebro universitet*

The New Service Economy, Karlstad universitet

KK-stiftelsens profilsatsning – *en metautvärdering*

BEVILJADE PROJEKT 2009

Samarbetsavtal avseende forskning.se
2003/0342
Vetenskapsrådet
1 000 000

Produktionslyftet – en svensk satsning på produktionskompetens
2006/0206
Swerea IVF
25 000 000

IT i lärarutbildningen, Internationell kartläggning i ett flertal OECD-länder. Projekt vid OECD
2007/0094
OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development
1 000 000

Samarbete kring Kunskapspriset
2007/0448
Nationalencyklopedin
2 000 000

Nya medier som strategiskt profilområde (MEDEA)
2008/0244
Malmö högskola
2 915 000

Mälardalens högskola – en samproducerande högskola
2008/0248
Mälardalens högskola
4 500 000

ProVision
2008/0264
Blekinge tekniska högskola
1 037 000

Nätverkande och kompetensutveckling: Transition Towns
2008/0446
Sätra Brunn Hälsobrunn ekonomisk förening
20 000

VIC – mötesplats för Kollaborativ Interaktiv Visualisering i Stockholm
2008/0566
Kungl. tekniska högskolan
1 245 000

Realtidsschemaläggning för höggprestandatillämpningar
2008/0627
Högskolan i Halmstad
212 607

Projekt för att öka kunskapen om förutsättningar för lokalt samhälls-entreprenörskap: Smedjan
2008/0677
Sveriges Kommuner och Landsting, SKL
426 914

Ansökan om stöd till konferensen Visual Forum den 12 mars 2009
2008/0698
Center of Visualization Göteborg
83 000

Visualisering av hjärtmekanik för förbättrad diagnostik, behandling och sjukvård
2008/0706
Kungl. tekniska högskolan
166 000

Utvärdering av hur väl benimplantat har växt fast med mikro-CT data
2008/0716
Sveriges Lantbruksuniversitet
166 000

Vävnads Karaktisering och Automatisk Igenkänning av Patologi i Hjärnan med Kvantitativ Magnet Resonans Tomografi
2008/0717
Linköpings universitet
166 000

Visuella Världar
2008/0747
Linköpings universitet
94 000

Övertygande Känsl
2008/0758
Uppsala universitet
165 170

Utveckling av HOE för morgondagens autostereoskopiska display
2008/0787
Kungl. tekniska högskolan
160 190

Realtidsvisualisering av öroninflammation för objektiv diagnos
2008/0790
Linköpings universitet
166 000

Visualisering av funktionellt magnetkamera-data (fMRI) med förbättrad lokaliserings i hjärnan
2008/0811
Linköpings universitet
166 000

Maximerad nytta av 2D-röntgenteknik i kirurgi: Tracking och 3D-visualisering för ökad kontroll och förbättrad patientsäkerhet
2008/0815
Kungl. Tekniska Högskolan
166 000

Samarbetsprojekt för att öka kunskapen om förutsättningar för lokalt samhälls-entreprenörskap: Smedjan/kommunaktiviteter
2009/0014
Lycksele kommun
500 000

Ansökan om anslag till Sjukvårdens IT-pris 2009
2009/0019
Dagens Medicin Sverige AB
50 000

Stöd till arbetet med EU-ansökan för ForskarFredag 2009
2009/0035
Vetenskap & Allmänhet
150 000

Nätverkande och kompetensutveckling: Kreativa hederliga företagare
2009/0045
Riks Kris Ideell förening
25 000

Nätverkande och kompetensutveckling: innehållsframtagning av skrift
2009/0046
Den ideella föreningen Intize i Göteborg
25 000

Nätverkande och kompetensutveckling: resebidrag till Girls Rock Alliance konferens 2009
2009/0048
Popkollo
25 000

Utveckling och innehållsproduktion av www.samhällsentreprenor.se
2009/0050
Hyper Island
338 000

Stöd till layout och tryckning för UniKnows debattbok
2009/0055
Swedish Institute for Studies in Education and Research (SISTER)
50 000

KK-miljöer/Mälardalens högskola – ettårig förberedande forskarutbildning PREPARE
2009/0057
Mälardalens högskola
5 442 000

Mobile Heights
2009/0074
Mobile Heights AB
2 500 000

Förstärkt verklighet i operationssalen (ARIOR)
2009/0079
Linköpings universitet
2 178 750

Visualisering och kvantifiering av komplexa blodflöden i hjärtat
2009/0080
Lunds universitet
1 058 250

Framtidens lärande – Här och Nu! En arena för nätverkande kring skol-utveckling, IT och lärande. Konferens 19–20 maj 2009
2009/0081
Stiftelsen Datorn i Utbildningen, DiU
500 000

Visualisering genom Bild och Simulering
2009/0082
Kungl. tekniska högskolan
1 680 750

Visualisering av det mänskliga ögats begränsningar
2009/0086
Göteborgs universitet
1 722 250

Helhandshaptik med sann 3D display
2009/0087
Uppsala universitet
2 178 750

Realistisk rendering med ljusfält
2009/0091
Linköpings universitet
2 178 750

Internationella Vetenskapsfestivalen år 2010–2012
2009/0097
Internationella Vetenskapsfestivalen Göteborg
1 500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med Moomsteatern
2009/0107
Malmö högskola
500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med Fanzingo
2009/0108
Göteborgs universitet
500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med Sätra Brunn
2009/0109
Malmö högskola
500 000

Utförande av kursmoment samhälls-entreprenörskap i samarbete med Companion Göteborg
2009/0110
Chalmers tekniska högskola
500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med Trångsviksbolaget
2009/0111
Mittuniversitetet
500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med Lokala Folkhögskolan
2009/0112
Malmö högskola
500 000

Utförande av kursmoment i samhälls-entreprenörskap i samarbete med MIKU
2009/0113
Handelshögskolan i Stockholm
500 000

Utförande av kursmoment samhälls-entreprenörskap i samarbete med Boo Folkets Hus
2009/0114
Mälardalens högskola
500 000

Realtidsdokumentation med digitala lodfoton
2009/0116
Högskolan på Gotland
300 000

Konst, färg och ljusdesign i offentlig miljö
2009/0131
Konstfack
300 000

Ljud- och musikdesign för interaktiva berättande medier i mobila applikationer
2009/0135
Kungl Musikhögskolan
282 000

Måltidens estetiska rörelseschema
2009/0145
Örebro universitet
300 000

Boken, berättelsen och pengarna
2009/0148
Internationella handelshögskolan i Jönköping
281 000

Användning av digital samverkansteknik på distans: en utvärdering
2009/0151
Högskolan i Borås
293 000

Värdskap och ledarskap som berör – ett konkurrensmedel?
2009/0156
Örebro universitet
300 000

Musikens roll på jympapasset
2009/0161
Kungl Musikhögskolan
200 000

Den bästa skolan
2009/0164
Högskolan i Jönköping
100 000

Forsknings- och innovationsforum
2009/0182
Ingenjörsvetenskapsakademien, IVA
900 000

Ansökan om bidrag till verksamheten under år 2010
2009/0188
Stiftelsen Forskning & Framsteg
288 000

Spökskeppet – nya metoder för arkeologisk undersökning och tolkning av skeppsvrak på stora djup
2009/0193
Södertörns högskola
3 000 000

SYN-TES: Människa, färg och ljus. Syntetisering för ett sammanhållet kunskapsfält.
2009/0195
Konstfack
3 000 000

Ökat brukande av ruiner genom säkrade murverk och komfortabelt klimat
2009/0201
Högskolan på Gotland
3 000 000

Design, textila uttryck och kultur
2009/0206
Högskolan i Borås
2 250 000

Osteoporosis och Osteoarthritis – då och nu
2009/0207
Högskolan på Gotland
1 709 000

Översättbarhet; estetik och det offentliga rummets förvandling i globaliserings tid
2009/0208
Södertörn högskola
1 950 000

Hälsa och välbefinnandeffekter av interaktion med hund i äldrevården
2009/0209
Högskolan i Skövde
3 000 000

Jämställdhet i målaryrket – en utmaning
2009/0216
Högskolan Väst
1 000 000

Tillämpning av perceptuell representation av färg i glas – ett verktyg för designers och glasindustrin
2009/0217
Linnéuniversitetet
3 000 000

Ljuddesign av höghastighetståg
2009/0219
Konstfack
2 000 000

Wrångeback Sweden – en fallstudie för att samla knowhow och stärka konkurrenskraften för producenter av traditionell ost
2009/0225
Södertörns högskola
2 200 000

Dynamiskt Strategiarbete i Medelstora Företag
2009/0227
Högskolan i Jönköping
2 775 000

Ansökan om bidrag till konferensen LEK-09: "Vägar ur krisen – Samhälls-treprenörskap och lokal utveckling"
2009/0230
Mälardalens högskola
100 000

Ansökan om medfinansiering av omvärldsbevakningskonferens UTSIKT 2009
2009/0233
Swedish Institute of Computer Science, SICS
100 000

Hälsodiagnostik i miljön
2009/0237
Örebro universitet
2 800 000

E-MOTIONS
2009/0245
Högskolan Dalarna
4 092 000

SOILTOX – processoptimering och innovation av marksaneringsmetoder med hjälp av bioanalytiska toxicitetstester
2009/0248
Örebro universitet
3 943 000

Beslutsstödsystem för offshoring programvaruutveckling
2009/0249
Blekinge tekniska högskola
2 896 000

Tredimensionella multilagerstrukturer för interaktiva textilier
2009/0254
Högskolan i Borås
1 800 000

Teknik för högre draghastighet
2009/0255
Örebro universitet
2 400 000

Efficient informationslogistik baserad på behovsmönster (infoFLOW2)
2009/0257
Tekniska Högskolan i Jönköping
2 382 000

Spektral Goniofotometer
2009/0259
Mittuniversitetet
1 760 000

GAUSS – Garanterad Automationskommunikation Under Svåra Störningar
2009/0263
Mälardalens högskola
3 420 000

3D video: infångning och komprimering för distribution
2009/0264
Mittuniversitetet
3 000 000

Design av PCBN verktyg och beläggningssmaterial för skärande bearbetning av härdade stål
2009/0265
Högskolan Dalarna
4 521 000

Fiberråvara med hög prestanda för energisnål tissueframställning
2009/0268
Karlstads universitet
2 558 000

Mjukgörare och deras verkningsmekanismer i huden
2009/0274
Malmö Högskola
4 250 000

Nästa generation av syntetisk apertur radar algoritmer för utforskning av jorden och universum
2009/0284
Blekinge tekniska högskola
2 599 000

Molekylärt jordbruk: Växter som producenter av högvärdiga proteiner för industriellt bruk
2009/0289
Örebro universitet
1 375 000

MicroRNA-signaturer för klassificering och prognos vid endometrieccancer
2009/0291
Högskolan i Skövde
3 181 000

Effektiv IT-förvaltning
2009/0295
Högskolan i Borås
3 968 000

Entreprenörers kommunikationsstrategier i uppstartsprocessen
2009/0297
Högskolan i Halmstad
1 675 000

Brandspridning och HRR i gruv- och tunnelbyggnadsfordon – BARBARA
2009/0311
Mälardalens högskola
2 138 000

Tilläggsstöd för dokumentation till satsningen "Drivkrafter för nya näringar"
2009/0322
Internationella Handelshögskolan i Jönköping
1 200 000

Ansökan om stöd till konferensen Eurographics 3–7 maj 2010
2009/0334
Norrköping Science Park
83 000

Ansökan om stöd till konferensen Visual Forum 2010
2009/0335
Norrköping Science Park
83 000

Pilotprojekt SIDUS – SW, Starka distribuerade forskningsmiljöer
2009/0375
SICS, Swedish Institute of Computer Scie
430 000

Forskningscentrum: Kunskaps- och kompetensuppbyggnad om ledning och styrning av kunskapsprocesser – Centre for Knowledge Governance Studies
2009/0377
Lunds universitet
2 350 000

15 ÅR AV KUNSKAPS- OCH KOMPETENSUTVECKLING

2009 fyllde KK-stiftelsen 15 år. Stiftelsen som var tänkt att göra av med större delen av sina pengar inom en tioårsperiod har, tack vare klok förvaltning, kunnat dela ut mer än 7 miljarder i forskning och kompetensutveckling.

Ett barn av sin tid

KK-stiftelsen bildas bara några månader före riksdagsvalet 1994 med pengar som blivit över från de avvecklade löntagarfonderna. 3,6 miljarder kronor var det totala kapitalet. I en blandning av idealitet och politiska ambitioner fick KK-stiftelsen en friare roll än andra forskningsfinansiärer: vi skulle initiera tvärvetenskap, utmana gamla strukturer och satsa på de nya lärosätena i samverkan med näringslivet och sprida IT-kunskap. Det faktum att Carl Bildt skickar e-post till Bill Clinton blir en stor nyhet.

Satsning mot småföretagens kompetensutveckling

Profilsatsningen drar igång i större skala. Fyra lärosäten får 6 miljoner kronor var under sex år för att bygga upp slagkraftiga profilerade forskningsmiljöer. Programmet Expertkompetens – utbildningar riktade mot småföretag – drar igång. Fortlever än idag under namnet Kompetensutveckling på avancerad nivå och har kompetensutvecklat tusentals småföretag. Satsning mot profilerade forskningsmiljöer.

1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001

Nya politiska vindar

Den socialdemokratiska regeringen försöker upphäva stiftelsen men får backa på grund av legala hinder. Ramarna stramas åt och nu handlar det om att agera mer som en renodlad forskningsfinansiär. Redan under det första årets analyser har KK-stiftelsen upptäckt att kunskapsöverföringen mellan akademien och näringslivet inte fungerar optimalt. Detta kommer att prägla arbetet. Första beslutet om programmet Plattformar tas, ett anslag till de nya lärosätena för att ge dem en grund för att bygga upp sin forskning.

Vi satsar stort på nya forskningsprojekt

Det skogsindustriella programmet, FSCN, påbörjas där KK-stiftelsen satsar 150 miljoner kronor. HÖG-forskningsprojekt vid nya lärosäten drar igång och blir KK-stiftelsens längsta och en av de största satsningarna.

Upplevelseindustrin

Programmet Upplevelseindustrin drar igång, vår satsning på nya kreativa industrier. Här frångick stiftelsen principen att välja satsningar där kunskapen finns i akademien.

Ny friare roll

Stiftelsen fyller tio år och betonar återigen sin roll som förändringsagent. Ledorden är nyskapande, nydanande och strukturförändrande. Forskningen om träfiberteknik vid Mitthögskolan, som ingår i det skogsindustriella programmet FSCN, utvärderas av internationella bedömare och bedöms vara i världsklass.

Fler satsningar får toppbetyg

Beslut tas om att utveckla programmet KK-miljöer.

Profilsatsningen utvärderas och får mycket goda resultat. Ordet "världsklass" förekommer om två av de tre utvärderade miljöerna. Begreppet samproduktion lanseras i stiftelsens verksamhet. Det innebär i korthet att högskolan och näringslivet tillsammans ska producera forskningen.

Madelene Sandström ny VD

I april avgår Madeleine Cæsar som vd efter tio år och efterträds av Madelene Sandström. Efter noggrann analys av stiftelsens arbete, utvecklingen i högskolevärlden och det omgivande kunskapssystemet koncentreras nu resurserna till de nya lärosätena.

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

Forskarskolan startar

KK-stiftelsen startar tillsammans med svensk stålindustri en forskarskola i bearbetningsteknik som placeras på högskolan i Dalarna. Satsningen är en av många i syftet att etablera ny kompetens i etablerade branscher och åtföljdes av forskarskolor inom skog- och massa-industrin.

Internationella lovord

Brainpower startar efter fem års förberedelser, en storslagen satsning på forskning om demenssjukdomar som KK-stiftelsen och fyra andra finansiärer deltar i gemensamt. Satsningen har fått internationella lovord och bildat modell för liknande forskningssatsningar i Tyskland och Frankrike.

KK-miljöerna lanseras

Som en konsekvens av profilsatsningarna lanseras KK-miljöerna. Denna gång går medlen direkt till lärosätenas ledningar. Målet är att ett flertal nya lärosäten ska utveckla forskningsmiljöer till världsklass.

STYRELSE

KK-STIFTELSENS STYRELSE. BAKRE RAD FRÅN VÄNSTER: THOMAS KAISERFELD, BENGT-OLOF ELFSTRÖM, ANN FOLLIN, CHRISTINA ULLENUS, MARIA KHORSAND, CLAES WAHLBIN, BIRGITTA FREJHAGEN. FRÄMRE RAD FRÅN VÄNSTER: EVA HÖGSTRÖM (KANSLICHEF), ULF MANNERVIK SAMT KK-STIFTELSENS VD MADELENE SANDSTRÖM. SAKNADES FRÅN STYRELSEN VID FOTOTILLFÄLLET: SVEN ENGSTRÖM, IRENE WENNERMO OCH ORDFÖRANDE OLOF JOHANSSON (AVGICK 2010). FOTO: ANETTE ANDERSSON

Övriga uppdrag – ledamöter i KK-stiftelsens styrelse

Clas Wahlbin

Ordförande Entreprenörskapsforum
Styrelseledamot SL

Bengt-Olof Elfström

Inget ytterligare

Sven Engström

Inget ytterligare

Ann Folin

Arbetsgivarverkets styrelse
Högskolan på Gotland
Kommittén för Sveriges deltagande
i Expo 2010 i Shanghai
Follin Management Consulting AB

Birgitta Frejhagen

Södra Fot AB (styrelseordf)
Nosdias AB (styrelseordf)
Enskedehuset AB (styrelseordf)

Thomas Kaiserfeld

Styrelsen för Sällskapet för 1700-talsstudier (vice ordf)
Executive Committee for International Committee
for the History of Technology
Till april 2009 i styrelsen för Sveriges Historiska Förening

Maria Khorsand

Styrelseledamot i IT-rådet
Styrelseledamot i Teknikdelegationen
Styrelseledamot i SOS Alarm Sverige

Ulf Mannervik

Styrelsen NormannPartners

Christina Ullenius

Ledamot i styrelsen Luleå Tekniska universitet
Ledamot i styrelsen Universitetet i Stavanger, Norge
Ledamot i styrelsen Hasselbladsstiftelsen
Ledamot i styrelsen Magna Charta Observatory, Italien,
Totalförsvarets Forskningsinstitut, FOI; ordförande
tom 31 september 2009

Irene Wennemo

Ordförande i LO försäkringshandelsbolag
Ledamot i styrelsen för Folksam-LO fondförsäkringsbolag
Ledamot i styrelsen för Folksam-LO fondbolag
Vice ordförande i Youth Skills Sweden AB
Ledamot i Högskoleverkets insynsråd
Ledamot i Lunds Universitets styrelse
Ledamot i styrelsen för AFA Trygg
Ledamot i styrelsen för AFA Liv
Ledamot i styrelsen för Fora AB
Särskild utredare för Läringsutredningen 2009:2

LEDNINGSGRUPP

CHRISTINA HUSS, EVA HÖGSTRÖM, MADELENE SANDSTRÖM, ULF HALL, STEFAN ÖSTHOLM. FOTO: ANETTE ANDERSSON

Madelene Sandström, vd

Efterträder Madeleine Cæsar. Anställd sedan april 2009. Tidigare bland annat generaldirektör för Totalförsvarets forskningsinstitut, vice generaldirektör för Vinnova och kanslichef för Medicinska forskningsrådet.

Christina Huss, IT-chef

Anställd sedan oktober 1999. Tidigare bland annat anställd som teknisk konsult på Office IT-partner.

Ulf Hall, kommunikationschef

Anställd sedan juni 2007. Tidigare bland annat kommunikationsdirektör på Ericsson Telecom AB, vd/kommunikationsstrateg på Swedelead AB och marknadsdirektör för Bull Nordeuropa.

Eva Högström, kanslichef

Anställd sedan november 1999. Tidigare bland annat administrativ chef på Bankstödsnämnden och departementsråd på Finansdepartementet.

Stefan Östholm, verksamhetschef

Anställd sedan november 2006. Tidigare bland annat vice rektor vid Blekinge tekniska högskola, där han även verkat som forskare. På BTH arbetade han med ledningsfrågor för att utveckla och kvalitetssäkra verksamhetsprocesserna, samt med uppbyggnaden av nya verksamheter och forskningsmiljöer.

The background is a solid teal color with a subtle gradient. Two large, dark teal geometric shapes, resembling stylized 'X' or 'Z' characters, are positioned diagonally across the frame. One shape starts from the bottom left and points towards the top right, while the other starts from the top right and points towards the bottom left. They intersect in the center, creating a sense of dynamic movement and balance.

EKONOMISK REDOVISNING OCH ANALYS

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling. Organisationsnummer: 802400-4213

Styrelsen och verkställande direktören för Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) lämnar härmed årsredovisning för räkenskapsåret 2009.

Stiftelsen bildades genom beslut av riksdag och regering i juni 1994. Verksamheten inleddes i augusti 1994.

Stiftelsens ändamål

- stödja kunskaps- och kompetensutbyte mellan å ena sidan näringslivet och å andra sidan universitet, högskolor och forskningsinstitut (§ 1 a)
- finansiera forskning vid mindre och medelstora högskolor inom särskilda profilområden (§ 1 b)
- främja användningen av informationsteknologi (§ 1 c)

Medelsanvändning

Enligt § 4 i stadgarna föreskrivs följande om medelsanvändningen. Inom parentes anges förkortning som används för respektive del.

- 10 % av stiftelsens tillgångar får användas i samband med omstruktureringen av industriforskningsystemet (FI)
- 25 % av tillgångarna avser finansiering av utbildning på doktors-, licentiat- och magisternivå (KUB)
- 35 % av tillgångarna avser profilforskning vid landets nya universitet och högskolor. Endast avkastningen på det kapital som avsatts för ändamålet får förbrukas (HÖG)
- 30 % av tillgångarna avser främjande av användningen av informationsteknologi (IT)

Redovisning av gjorda insatser för ändamålen ska ske i enlighet med denna indelning (§ 10).

Sambandet mellan de tre ändamålen i § 1 och medelsanvändningen i § 4, uppdelad i fyra delar, är följande: FI och KUB hänför sig till § 1 a.

HÖG hänför sig till § 1 b.

IT hänför sig till § 1 c.

Framtida utveckling, finansiell planeringshorisont

Stiftelsen har sedan ett par år tillbaka en rullande planeringshorisont med 12 år. Varje år ska, i samband med att årsredovisningen beslutas, styrelsen på nytt ta upp frågan om horisonten ska rullas fram och om åtagandenivå.

Det årliga åtagandet, definierat som summan av beslut om anslag till projekt, kansli- och övriga externa kostnader samt kostnader för kapitalförvaltningen beslutades för den senaste planeringshorisonten till 350 mnkr.

Från och med 2010 ändras beräkningssättet för åtagandet på följande sätt:

- en budget fastställs avseende beslut om anslag till projekt
- en likviditetsbudget fastställs vilken omfattar utbetalning av anslag, kansli- och övriga externa kostnader samt kostnader för kapitalförvaltning.

Realt sker inga förändringar i stiftelsens åtagande i 2010 års verksamhet i förhållande till tidigare beräkningssätt.

I samband med att denna årsredovisning fastställs beslutas om den planeringshorisont som ska gälla samt budgetarnas (se ovan) storlek under planeringsperioden.

Främjande av ändamålen

Profilerad forskning vid nya lärosäten (HÖG), totalt 86 mnkr

Stödet till profilerad forskning vid nya lärosäten var under 2009 uppdelat på två program:

- Forskningsprojekt vid nya lärosäten
- Utökad samproduktionskompetens, etablering- resp. genomförandeprojekt

FORSKNINGSPROJEKT VID NYA LÄROSÄTEN har utlysts av KK-stiftelsen årligen sedan 1995. I 2009 års utlysning beviljades 19 projekt totalt 55 mnkr. Näringslivets bidrag är lika stort. Projekten är 1–3 år och det beviljade beloppet är mellan 0,3 och 4,5 mnkr.

UTÖKAD SAMPRODUKTIONSKOMPETENS är ett program som syftar till att nå nya forskargrupper vid de nya lärosätena, framförallt inom samhällsvetenskap och humaniora. Kraven på medfinansiering har tillfälligt minskat i denna

satsning för att möjliggöra för forskare att påbörja sam-
verkan med näringslivet, etablera kontakter m.m. Etable-
ringsprojekten, 9 st., beviljades totalt ca 2,4 mnkr och
genomförandeprojekten, 12 st., totalt 29 mnkr.

I diagram 1 framgår beviljat stöd till de nya lärosätena
2009.

Det totala stödet till forskning vid de nya lärosätena uppgår
sedan stiftelsens start till ca 1,7 miljarder kr inom området
HÖG. Fördelningen per lärosäte framgår av diagram 2.
I diagrammet är även det skogsforskningsprogram som
finansierats från området KUB inkluderat, totalt ca 115 mnkr.

Finansiering av utbildning på doktors-, licentiat- och magisternivå (KUB), totalt 59 mnkr

Inom detta område har följande större program beviljats
stöd under 2009:

- KK-miljöer
- Produktionslyftet
- Visualisering
- Kompetensutvecklingsprojekt m.m. inom samhälls-
entreprenörskap

DIAGRAM 2 Beviljade anslag till nya lärosäten (HÖG) 1995–2009

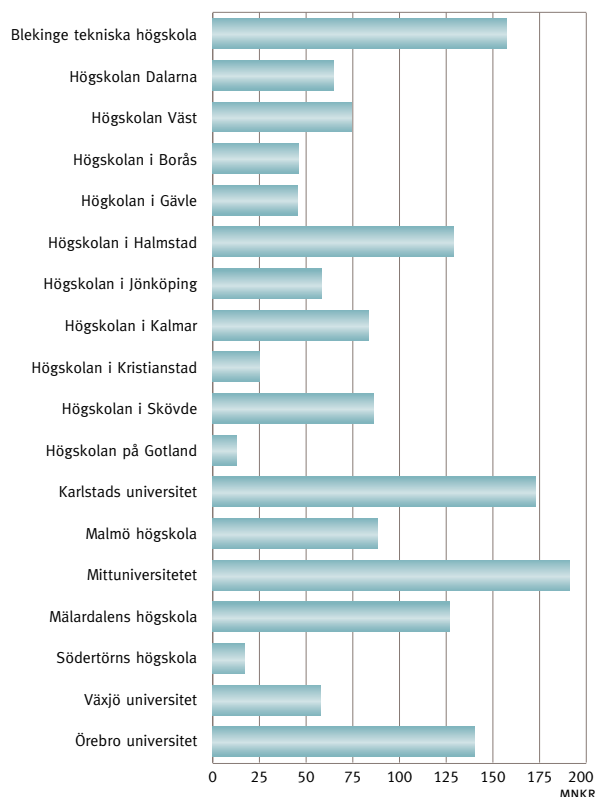
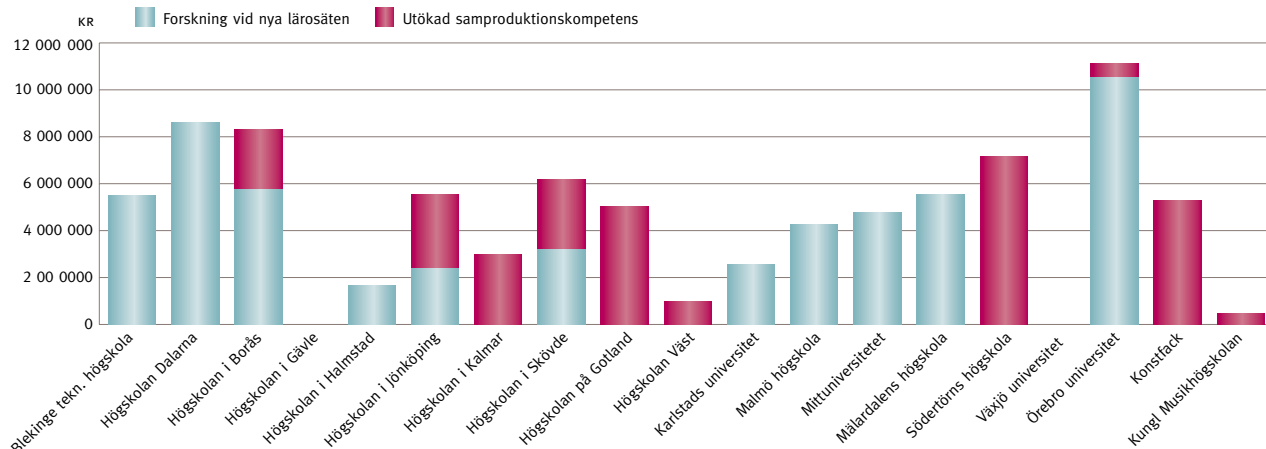

DIAGRAM 1 Beviljade anslag till nya lärosäten (HÖG) 2009

KK-MILJÖER är ett större program riktat mot de nya lärosätena. Syftet med programmet är att lärosätena genom att arbeta med profilering och samproduktion bygger upp starka forsknings- och kompetensmiljöer. Tre lärosäten, Blekinge tekniska högskola, Malmö högskola och Mälardalens högskola startade uppbyggnaden av miljöerna redan 2008 och har under 2009 beviljats bidrag med totalt ca 14 mnkr bl.a. till en ettårig förberedande forskarutbildning vid Mälardalens högskola. Ytterligare tre lärosäten, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Mittuniversitetet har, efter beslut i styrelsen, påbörjat kvalificeringsprocessen för att bli antagna som KK-miljöer. De tre ursprungliga miljöerna har presenterat planer för uppbyggnaden av KK-miljöerna med inriktning enligt nedan.

MÄLARDALENS HÖGSKOLA – Innovation och produktrealisering

MALMÖ HÖGSKOLA – Nya medier

BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA – Hållbar utveckling, innovation, systemteknik

Inriktningen på de tre under kvalificering är:

HÖGSKOLAN I HALMSTAD – livskvalitet, produktutveckling och verksamhetsutveckling

HÖGSKOLAN I SKÖVDE – Informationsfusion bildar en gemensam plattform för områdena Informationsteknologi, systembiologi, virtuella system

MITTUNIVERSITETET – Skog och fjäll som resurser för näringsliv och livskvalitet

Programmet, som planerat att sträcka sig över 10 år, fortsätter under 2010 där det kommer att finnas möjligheter för ytterligare högskolor att kvalificera sig. En expertgrupp är knuten till programmet.

PRODUKTIONSLYFTET är ett program som första gången fick stöd 2006 och som 2009 beviljades 25 mnkr för en fortsatt verksamhet. Medfinansier är VINNOVA som bidrar med lika stort belopp. Programmet drivs från Swerea IVF AB och riktar sig mot mindre och medelstora företag. Syftet är att stärka företagens produktionskompetens, att de får en effektivare produktion och en metodik för ständigt förbättringsarbete. Nytt för denna gång är att fler av de nya lärosätena ska ingå i driften av programmet.

VISUALISERING är ett samarbetsprogram med Stiftelsen för Strategisk Forskning, VINNOVA, Vårdalstiftelsen och Invest in Sweden Agency. Programmet syftar till att stimulera och utveckla visualiseringsteknik och "imaging". Programmet har pågått sedan 2007.

Projekten inom programmet drivs av akademiska forskare och näringslivet i samverkan och syftar till att undersöka, utveckla och sprida nya prototyper och koncept (så kallade demonstratorer). Demonstratorerna kan vara applikationer, tjänstekoncept eller produkter baserade på visualiseringsteknologier. Inom programmet finns också tre mötesplatser. Under 2009 beviljades 13 samproduktionsprojekt totalt 24 mnkr varav 12,5 mnkr var KK-stiftelsens andel.

Beslut har därmed fattats om alla medel som stod till förfogande från finansierarna, totalt 80 mnkr. Under hösten startade finansierarna gemensamt en förstudie för att utreda förutsättningarna för svensk visualiseringsindustri och en eventuell fortsättning på programmet.

SAMHÄLLSENTREPRENÖRSPROGRAMMET startade 2007 och syftade ursprungligen till att få fram fler samhällsentreprenörer med ökad kompetens att driva samhällsentreprenöriella initiativ. Under 2009 beviljades totalt 5 mnkr till kompetensutvecklingsprojekt mellan samhällsentreprenörer och högskolor. En översyn av programmets mål och inriktning ledde under hösten 2009 till beslut om att endast genomföra fas ett (av planerade tre) av satsningen. Fas ett bestod av kunskapsuppbyggnad m.m. Andra aktörer har börjat verka inom området och stiftelsens insatser i fas två och tre bedöms inte som nödvändiga för den ursprungliga målsättningen.

Härutöver beslutades om stöd till ett antal mindre projekt med 2,4 mnkr.

Omstrukturering av forskningsinstitut (FI), 0 kr

Stiftelsen arbetade sedan starten och till och med 2006 aktivt med omstruktureringen av de svenska industriforskningsinstitut. Arbetet genomfördes tillsammans med staten i det gemensamt ägda bolaget IRECO Holding AB (nu RISE Holding AB). I och med att stiftelsens aktier i IRECO överlämnades till staten den 1 januari 2007 är uppdraget avslutat. Ett mindre belopp, 48 mnkr, återstår av stiftelsens medel för detta ändamål. Under 2010 påbörjas en utredning om det är möjligt att föra över dessa medel till annat område inom ändamålen.

Främjande av informationsteknologi (IT), totalt 2 mnkr

Ett fåtal beslut fattades inom detta område under 2009. Besluten avsåg bl.a. IT i lärarutbildningen och anslag till ett pilotprojekt avseende samproduktion mellan forskningsinstitut och nya högskolor. Ämnesområdet är programvaruutveckling.

Övriga projekt, totalt 11 mnkr

Till forsknings- och vetenskapsinformation samt till forskning om forskningsfinansiering beviljades ca 11 mnkr.

Stiftelsens åtagande 2009

Årets beslutade anslag till projekt

Årets beslutade anslag (totalt för HÖG, KUB, FI, IT och gemensamma projekt) uppgick till 158 mnkr. Återförda medel från projekt uppgår till 22,2 mnkr. Antalet beviljade projekt uppgick till 88. En förteckning över beviljade projekt återfinns på annan plats i årsredovisningen.

I diagram 3 framgår fördelningen av de beslutade anslagen per område.

Årets åtagande

Det årliga åtagandet definierat som summan av beslut om anslag, övriga externa kostnader, kanslikostnader och kapitalförvaltningskostnader uppgick till 250 mnkr (inkl. återföringar 228 mnkr). Styrelsen beslutade 2000 om ett årligt åtagande med ca 350 mnkr, därefter har styrelsen vid flera tillfällen, senast i mars 2009, gjort överväganden om det årliga åtagandet och beslutat att stå fast vid ca 350 mnkr. Att åtagandet blev lägre än budgeterat beror huvudsakligen på förseningar i uppbyggnaden av programmet KK-miljöer samt sänkta projektrelaterade kostnader.

Under hösten 2009 beslutade styrelsen att ändra budgeteringsformerna från och med 2010 och övergå till en budget för *beslut* om anslag (= stöd till externa projekt) och en budget för *utbetalningar* (likviditetsbudget). Likviditetsbudgeten består av planerade utbetalningar av anslag, utgifter för kansli, programanknuten verksamhet samt utgifter för kapitalförvaltningen. Styrelsen beslutade att budgeten för anslag 2010 skulle uppgå till 275 mnkr. Den preliminära likviditetsbudgeten uppgår till 372 mnkr.

Årets utbetalningar till projekt samt övriga externa kostnader, kansli- och kapitalförvaltningskostnader (mnkr)

	2009	2008
Anslag till projekt	297	191,2
Övriga externa kostnader (programanknutna kostnader)	16	22,4
Kapitalförvaltning	5,8	6,1
Personal (exkl. kapitalförvaltning)	46,5	37,5
Administration	23,2	21,3
Summa	388,5	278,5

I "Personal" för 2009 ingår avvecklingskostnader i samband med omorganisation av kansliet.

Utbetalningarna av anslag till projekt och övriga externa kostnader per område framgår av diagram 4.

DIAGRAM 3 Beviljade anslag per område 2009

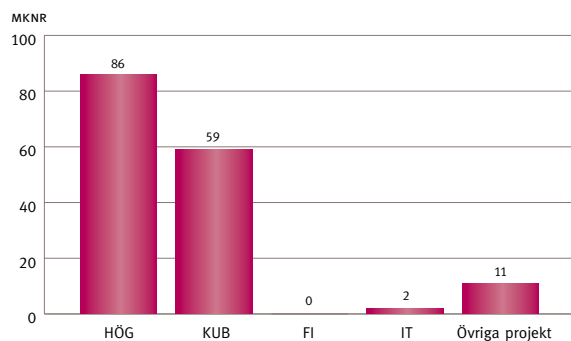
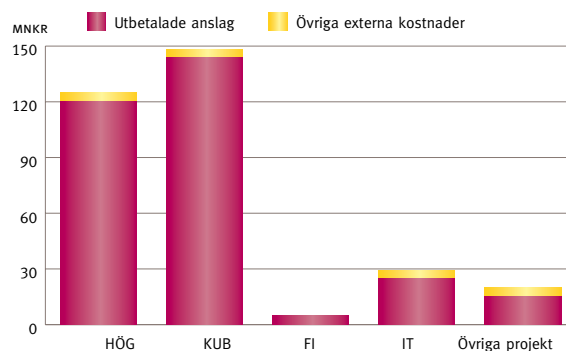

DIAGRAM 4 Utbetalat: anslag till projekt samt övriga externa kostnader per område 2009

Stiftelsens åtagande 1995–2009

Under de 15 år som stiftelsen verkat har totalt 2 123 projekt beviljats stöd med 6,3 miljarder kr. Av det beviljade beloppet har hitintills 5,8 miljarder utbetalats.

Årligt åtagande 1995–2009

Det årliga åtagandet, se definition ovan, framgår av diagram 5. Beslut om stöd till externa projekt visas netto, d.v.s. återföringar av beviljat stöd har inkluderats.

Årliga utbetalningar

Utbetalningar till externa projekt samt kansli- och övriga externa kostnader framgår av diagram 6.

Beslutade, ej utbetalade anslag till projekt

Beslutade, ej utbetalade anslag till projekt uppgick vid föregående årsskifte till 704,6 mnkr. Skuldens förändring under 2009 framgår av nedanstående tabell.

Ingående balans 1 jan 2009	704,6 mnkr
Beslut 2009	+158,2 mnkr
Återförda medel	–22,2 mnkr
Utbetalningar	–297,0 mnkr
Utgående balans 31 dec 2009	543,6 mnkr

I diagram 7 ses utvecklingen av skulden (beslutade ej utbetalade anslag) under åren 1995–2009.

Medelsanvändning per område

På sid. 40, förvaltningsberättelsens första sida, framgår det som föreskrivits angående medelsförbrukningen i stiftelsens stadgar. Stiftelsens ursprungliga kapital, 3 597 mnkr, delades i fyra delar, nedan kallade verksamhetsområden, i enlighet med § 4. En modell har använts för att årligen beräkna det tillgängliga kapitalet i varje del. Kortfattat innebär modellen att utbetalningar dras från det ursprungliga kapitalet i varje del samtidigt som avkastningen läggs till. Kansliets kostnader fördelas på resp. verksamhetsområde. Från och med 2005 belastas verksamhetsområdet FI (Forskningsinstitut) inte med någon del av kansli- och gemensamma kostnader.

I diagram 8 visas det beviljade stödet, uppdelat på det som redan utbetalats och återstående skuld per verksamhetsområde totalt under åren 1995–2009.

DIAGRAM 5 Beslut om stöd till externa projekt netto per år samt kansli- och övriga externa kostnader per år

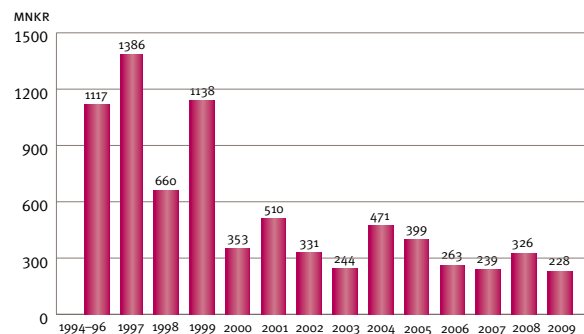

DIAGRAM 6 Utbetalat till externa projekt samt kansli- och övriga externa kostnader

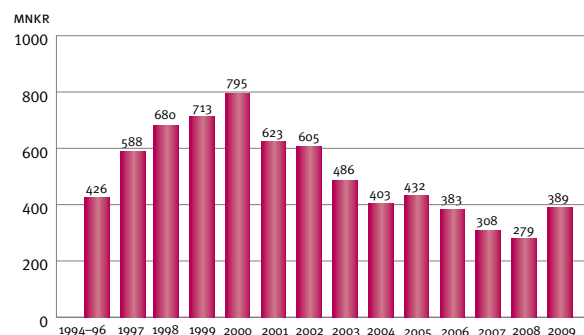

DIAGRAM 7 Beslutade ej utbetalda anslag

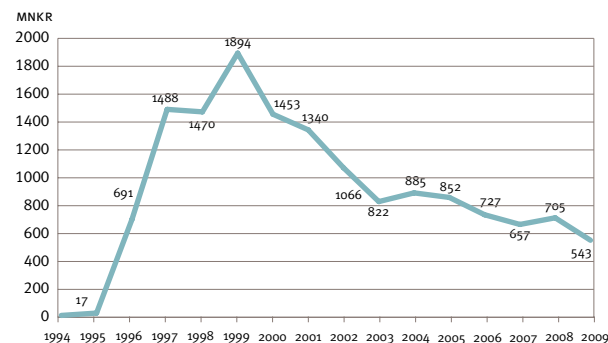

DIAGRAM 8 Beviljat stöd fördelat på utbetalat och återstående skuld per verksamhetsområde 1995–2009

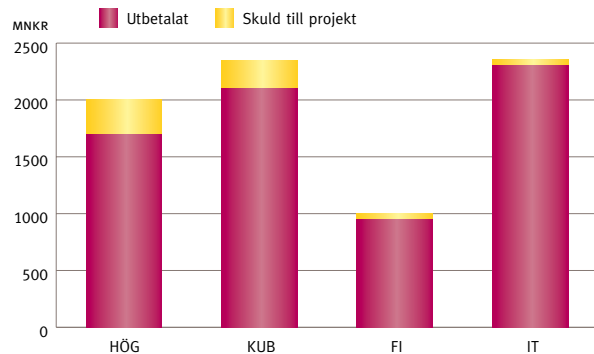
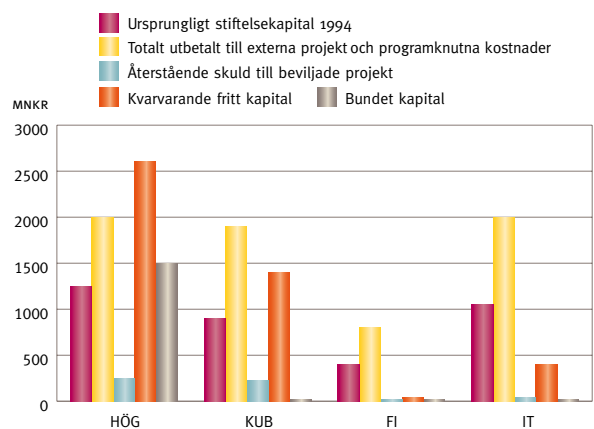

DIAGRAM 9 Ursprungligt kapital 1994, totalt åtagande inkl skuld samt kvarvarande kapital 2009-12-31

Det kvarvarande kapitalet (marknadsvärde) uppgick 2009-12-31 till 5 968 mnkr, (skuld avseende ej utbetalade anslag är avdragen). Fördelning per område framgår av nedanstående tabell.

Verksamhetsområde	1994-08-01		2009-12-31		2008-12-31
	Ursprungligt kapital	Andel	Mnkr	Kvarvarande kapital, Mnkr	
Forskning vid nya universitet och högskolor (HÖG)		35	1 259 0*	bundet 1 528 fritt 2 624	1 515 1 586
Kunskapsutbyte näringsliv, högskola och forskningsinstitut (KUB)		25	899	1 373	1 023
Omstrukturering forskningsinstitut (FI)		10	360	48	33
Främjande av IT-användning (IT)		30	1 079	395	295
Summa		100	3 597	5 968	4 452

* Vid stiftelsens start fanns endast det bundna kapitalet inom HÖG-området.

Den totalt sett goda utvecklingen av värdet på stiftelsens kapital sedan bildandet 1994 har medfört att betydande belopp utöver det ursprungliga stiftarkapitalet kunnat beviljas som projektstöd. I diagram 9 framgår det ursprungliga stiftelsekapitalet från 1994, totalt 3,6 miljarder kr, vad som utbetalats till externa projekt inkl programanknutna kostnader totalt sedan starten t.o.m. den 31 dec 2009 samt kvarvarande skuld till projekt och kvarvarande kapital per område den 31 december 2009.

Kostnader för kansliet ingår inte i diagrammet.

Skatter

KK-stiftelsens verksamhet syftar – enligt propositionen 1993/94:177 om utbildning och forskning, kvalitet och konkurrenskraft – till att främja Sveriges konkurrenskraft genom kunskaps- och kompetensutveckling. Hur detta ska ske framgår närmare av stiftelsens stadgar. Stiftelsen har cirka 10 delprogram med inriktning på uppbyggnad av profilerade forskningsmiljöer vid nya lärosäten och forskningsinstitut, kunskaps- och kompetensutbyte mellan högskola och näringsliv samt på IT och lärande. Syftet med programmen är att höja kompetensnivån i såväl näringsliv som lärosätena.

Enligt 7 kap. 3 § inkomstskattelagen (1999:1229) är en stiftelse som uppfyller ändamåls-, verksamhets- och fullföljdskraven begränsat skattskyldig till inkomstskatt. Det innebär bland annat att den inte betalar skatt på kapitalavkastning. KK-stiftelsen stöder sådana projekt som omfattas av det allmännyttiga ändamålet att främja vetenskaplig forskning genom bidrag till bland annat universitet och högskolor. Vidare stöder KK-stiftelsen projekt som såväl direkt som indirekt avser undervisning och utbildning genom att ge bidrag till olika intressenter som verkar för att höja kompetensen på områden inom stiftelsens stadgenliga verksamhetsfält. Stiftelsen har vid en samlad bedömning kommit fram till att bidrag ges till sådan verksamhet som till helt dominerande del omfattas av lagens krav för begränsad skattskyldighet.

Stiftelsens förmögenhet och kapitalförvaltning

Ekonomisk förvaltning

Stiftelsens kapital förvaltas av en egen förvaltare, anställd av stiftelsen. Av styrelsen fastställda riktlinjer (se nedan) anger övergripande regler för hur kapitalförvaltningen skall bedrivas. Köp och försäljning av aktier och hedgefonder sker från stiftelsen medan back office-funktionen huvudsakligen sköts av Kammarkollegiet i enlighet med ingånget avtal. Avtal finns även om stiftelsens deltagande i Kammarkollegiets räntekonsortium. Kammarkollegiet förvaltar också en mindre portfölj med kreditobligationer för stiftelsens räkning. Stiftelsens likvida medel finns på bankkonto.

Riktlinjer för kapitalförvaltningen

I samband med att en ny förvaltare anställdes sommaren 2008 fastställdes nya riktlinjer för kapitalförvaltningen. Bl.a. ändrades den lägsta tillåtna andelen aktier från 65 % till 50 %. Högsta tillåtna andel var 80 % (oförändrad). De nya riktlinjerna medgav också placeringar i andra instrument såsom kreditobligationer och hedgefonder.

Riktlinjerna behandlar också ansvarsfördelningen mellan styrelse, kapitalutskott och förvaltare, jämförelseindex samt former för rapportering.

Styrelsen beslutar om riktlinjerna och har det yttersta ansvaret för att de följs.

KAPITALUTSKOTTET – där Olof Johansson, en styrelseledamot, kapitalförvaltare, vd och två externa experter ingår – följer upp att riktlinjerna följs, har möjlighet att besluta om mer detaljerade regler för kapitalförvaltningen samt genomför utvärderingar av kapitalförvaltningen tillsammans med extern part.

Riktlinjerna för kapitalförvaltningen ska ses över årligen och i december 2009 beslutade styrelsen om vissa ändringar i riktlinjerna. Lägsta tillåtna aktieandel blev nu 40 %, högsta tillåtna 75 %. Räntebärande placeringar ska utgöra lägst 20 % och högst 50 % av portföljen. Ett generellt mål om en real avkastning på lång sikt – mer än tre år – med 5 % fastställdes. Direktiv för riskanalys och stresstest beslutades innebärande bl.a. att en ALM analys (Asset Liability Modelling) ska genomföras alt. uppdateras minst en gång om året. En referensportfölj införs vars avkastning jämförs med KK-stiftelsens.

Kapitalförvaltaren förvaltar löpande stiftelsens kapital i enlighet med riktlinjerna, ansvarar för risk- och avkastningsmätning samt rapporterar till kapitalutskottet och styrelsen. Rapporterna godkänns av styrelsen.

Efter en diskussion om behovet av internrevision av

kapitalförvaltningen beslöt styrelsen vid möte i december 2009 att upphandla en tjänst i form av utökad extern revision av kapitalförvaltningen.

Marknadsvärde

Marknadsvärdet på stiftelsens tillgångar var vid årets början ca 5,2 miljarder kr. Vid årets slut var marknadsvärdet ca 6,5 miljarder.

Förändringar i portföljen under 2009

Under 2009 genomfördes ett antal förändringar i portföljsammansättningen. Andelar i hedgefonder inköptes med totalt 390 mnkr och i en kreditobligationsportfölj med 98 mnkr.

Portföljsammansättning var vid resp. årsskifte:

Tillgångsslag	2008/2009	2009/2010
Aktier	65,8 %	71,7 %
Hedgefonder	0 %	6,1 %
Kammarkollegiets räntekonsortium	21,6 %	16,6 %
Kreditobligationer	0 %	1,6 %
Kassa	12,6 %	4,0 %
Summa	100 %	100 %

Avkastning

Totalavkastningen på stiftelsens kapital blev 31,2 %. Totalavkastningen översteg stiftelsens referensportfölj med 2,7 %.

AKTIEPORTFÖLJEN

Marknadsvärdet på stiftelsens aktieportfölj var vid årets början 3 391,7 mnkr. Stockholmsbörsen återhämtade sig kraftigt under året, framför allt under andra halvåret. Avkastningen i KK-stiftelsens aktieportfölj blev 49,3 % (–38,22 %) att jämföra med Six Return Index som steg 52,5 % (–39,05 %). Värdet vid årets utgång var 4 660,6 mnkr.

RÄNTEPORTFÖLJEN

Marknadsvärdet på Kammarkollegiets räntekonsortium var vid årets ingång 1 113,6 mnkr och vid årets utgång 1 078,6 mnkr. Under året såldes andelar i konsortiet till ett värde av 60 mnkr.

Totalavkastningen – värdeförändring och direktavkastning – för Räntekonsortiet blev 5,96 % (7,82 %) jämfört med index 5,12 % (8,38 %).

Det jämförelseindex som används av Kammarkollegiet är ett sammanvägt index av statsskuldsväxlar och bostads-

obligationer. Däremot ingår inte företagsobligationer eller motsvarande i detta index. Dessa har högre risk än övriga konstituenterna. Den förhållandevis goda avkastningen på stiftelsens investering i Kammarkollegiets räntekonsortium, förklaras huvudsakligen av stigande kurser för dessa företagsobligationer.

KREDITOBLIGATIONSPORTFÖLJEN

Under året investerade stiftelsen i en mindre kreditobligationsportfölj på ca 100 mnkr. Portföljen hanteras av Kammarkollegiet efter riktlinjer för investeringar från stiftelsen. Innehavet är avsett att vara långsiktigt. Avkastningen blev 5,5 %.

LIKVIDA MEDEL

Behållningen på stiftelsens bankkonton var den 31 december 2009 ca 277 mnkr. Räntan var i början på året knappt 2 % men sjönk redan i februari till 0,9 %. Därefter sjönk den ytterligare för att från och med juli och resten av året vara 0,2 %. Avkastningen på likvida medel var för året 2009 0,56 %. För 2008 var motsvarande avkastning knappt 4,2 %.

Som ett led i kapitalförvaltningens ambition att förbättra avkastningen på stiftelsens medel har kassan successivt minskats under året.

DIREKTAVKASTNING

Direktavkastningen i form av aktieutdelningar uppgick till 143 mnkr (217 mnkr), utdelning i räntekonsortiet 44 mnkr (56 mnkr), bankräntor 4 mnkr (36 mnkr) samt räntor på kreditobligationer 0,5 mnkr. Totalt uppgick direktavkastningen till 192 mnkr (309 mnkr).

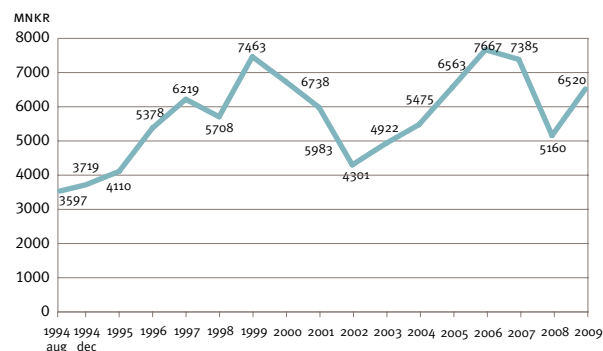
Bundet kapital

Ca 1,5 miljarder kr av kapitalet är bundet och endast avkastningen får delas ut. Denna del avser ändamålet profilerad forskning vid nya universitet och högskolor. I övrigt får enligt stadgarna både kapital och avkastning delas ut. Värdesäkring av det bundna kapitalet sker med uppräkningsbaserad på KPI enligt styrelsebeslut. Värdesäkringen 2009 uppgick till 13,6 mnkr. Totalt har det bundna kapitalet värdesäkrats med 269 mnkr under 1994–2009.

Marknadsvärdet på stiftelsens finansiella tillgångar 1994–2009

Marknadsvärdet på stiftelsens kapital, som vid bildandet i augusti 1994 uppgick till 3 597 mnkr har under åren utvecklats enligt diagram 10. Vid utgången av 2009 var marknadsvärdet 6 520 mnkr.

DIAGRAM 10 Marknadsvärde på stiftelsens finansiella tillgångar

Övrigt

Risikanalys

Under 2008 initierades en analys av risker inom olika områden på KK-stiftelsen. Inom bl.a. ekonomiadministrationen är sedan länge ett antal åtgärder vidtagna för att minska riskerna exempelvis vid utbetalningar av medel. Andra områden fordrar andra typer av åtgärder, exempelvis kompetensförsörjningen, förlust av nyckelpersoner m.m.

Under 2009 har en riskanalys föredragits i styrelsen och samtliga anställda vid KK-stiftelsen har deltagit i ett seminarium om risker.

Inom stiftelsens kärnverksamhet, stöd till forskning och utbildning på högre nivå, har en större utredning gjorts av bedömningsprocessen (av inkomna ansökningar). Processbeskrivning och dokument har tagits fram för att säkra att informationen till bedömare om arbetet i bedömningsgrupperna är uttömmande och av högsta kvalitet. Frågor om jäv, sekretess och offentlighet är gemensamt formulerade för samtliga utlysningar. Bedömningarna görs elektroniskt i formulär som är likartade mellan de olika utlysta programmen. Riktlinjer finns för hur bedömningsprotokollen ska utformas för att både sökanden, övriga vid lärosätet/motsv. och allmänheten ska förstå motiveringarna till beslutet.

Ett arbete inleddes också under året för att se till att utbetalningarna till de beviljade projekten ska ske enligt tidplanen i resp. kontrakt. Stiftelsen har tidigare inte ställt tillräckligt stränga krav på att lärosätena håller de ursprungliga utbetalningsplanerna, rapporterar om projektresultat m.m. på utsatt tid. Åtgärden vidtas bl.a. för att förbättra likviditetsplaneringen. Arbetet fortsätter under 2010.

Förberedelser gjordes för att göra punktvisa ekonomiska revisioner hos mottagare av stiftelsens stöd. Revisionerna genomförs våren 2010.

De särskilda riskerna inom kapitalförvaltningen (portföljrisker och hanteringsrisker) har behandlats i såväl styrelsen som kapitalutskottet under året. Det kunde återigen konstateras under året att den höga andelen aktier medför kraftiga svängningar i marknadsvärdet på kapitalet. Under året var utvecklingen positiv, d.v.s. värdet steg kraftigt. Som framgår av avsnittet om kapitalförvaltningen diversifierades innehavet något genom inköp av andelar i hedgefonder och anskaffandet av en kreditobligationsportfölj.

Vad gäller hanteringsrisker (köp och försäljning av tillgångar, delegation av back-office till Kammarkollegiet, redovisning m.m.) finns detta reglerat i riktlinjerna för placeringar, den gällande ekonomiska beslutsordningen och i styrelsebeslut. Uppföljning sker genom ordinarie avstämningsrutiner inom ekonomifunktionen och genom den årliga revisionen. Styrelsen beslutade under året att upphandla en tjänst avseende fördjupad granskning av kapitalförvaltningen (bl.a. granskning av att riktlinjerna för kapitalförvaltningen följs). Detta hade också rekommenderats av stiftelsens revisorer då den årliga granskningen av räkenskaper m.m. endast delvis omfattar den typen av frågeställningar.

Den under 2008 initierade utredningen om placering och avkastning på längre sikt har fortsatt under året. Syftet är att öka ömsesidigheten mellan verksamhetspla-

nering och kapitalförvaltning. Bland annat har under året den första ALM-analysen (se sid 13) gjorts och redovisats för styrelsen och som nämnts ovan har risknivån i kapitalförvaltningen sänkts genom en viss diversifiering.

Väsentliga händelser efter verksamhetsårets utgång

Regeringen aviserade under 2009 att den ämnade föreslå att styrelsen i KK-stiftelsen m.fl. stiftelser skulle utses på annat sätt. Sedan 1997 har regeringen utsett samtliga ledamöter och även ordföranden i styrelsen. I oktober presenterades förslaget som innebär att ledamöter till styrelsen föreslås av fem olika parter. Dessa är:

- Samordningsgrupp av statliga forskningsfinansierare
- IVA och KVA
- Universitet och högskolor
- Regeringen
- Styrelsen själv

Förslaget har remissbehandlats och en proposition har lämnats till riksdagen. Beslut väntas under våren 2010. I avvaktan på beslut förlängde regeringen förordnandena för de nuvarande styrelseledamöterna t.o.m. den 30 juni 2010. KK-stiftelsens ordförande, Olof Johansson avsåg sig dock förnyat uppdrag. Regeringen utsåg därför den 11 februari 2010 Per Unckel till ordförande i KK-stiftelsen under tiden 2010-02-11 – 2010-06-30.

Nyckeltal

Flerårsöversikt (Mnkr)	Not	2009	2008	2007	2006	2005
Beslutade anslag	6	158	249	212	176	327
Återförda anslag	6	-22	-10	-56	-4	-15
Återbetalda anslag		0	1	0	0	0
Netto anslag		136	240	156	172	312
Totalt utbetalt		379	279	308	383	432
Resultat från avyttring av finansiella anläggningstillgångar	1	146	24	430	391	164
Årsresultat	6	308	185	642	540	512
Eget kapital (bokfört värde)	6	4 622	4 450	4 504	4 019	3 652
Eget kapital (marknadsvärde)		5 969	4 452	6 718	6 933	5 687
Förvalt kapital	4	6 520	5 160	7 385	7 667	6 553

RESULTATRÄKNING

Belopp i tkr

	Not	2009-12-31	2008-12-31
Stiftelsens intäkter			
Aktieutdelningar		143 465	217 339
Ränteintäkter		48 050	91 554
Resultat från avyttring av finansiella anläggningstillgångar	1	146 225	24 160
Övriga intäkter		1 351	2 907
Summa intäkter		339 091	335 960
Stiftelsens kostnader			
Finansiella omkostnader		-1 091	-914
Administrationskostnader		-22 525	-21 606
Övriga externa kostnader	2	-15 793	-22 393
Personalkostnader	2, 7	-50 984	-41 884
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar	3	-2 432	-2 381
Resultat från avyttring av materiella anläggningstillgångar		-41	-22
Nedskrivning/Återföring nedskrivning av finansiella anläggningstillgångar	4	61 647	-61 647
Summa kostnader		-31 219	-150 847
REDOVISAT ÅRSRESULTAT		307 872	185 113

BALANSRÄKNING

Belopp i tkr

TILLGÅNGAR	Not	2009-12-31	2008-12-31
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
Inventarier	3	5 213	6 978
		5 213	6 978
Finansiella anläggningstillgångar			
Andra långfristiga värdepappersinnehav	4	4 893 379	4 503 714
		4 893 379	4 503 714
Summa anläggningstillgångar		4 898 592	4 510 692
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		6 035	2 421
Övriga kortfristiga fordringar		24	42
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	5	2 304	2 368
		8 363	4 831
Likvida medel			
Kassa och bank		279 326	654 471
		279 326	654 471
Summa omsättningstillgångar		287 689	659 302
SUMMA TILLGÅNGAR		5 186 281	5 169 994

BALANSRÄKNING

Belopp i tkr

EGET KAPITAL OCH SKULDER	Not	2009-12-31	2008-12-31
Eget kapital			
Bundet eget kapital			
Stiftarkapital	6	1 528 290	1 514 734
		1 528 290	1 514 734
Fritt eget kapital			
Balanserade medel	6	2 785 387	2 749 877
Årets resultat		307 872	185 113
		3 093 259	2 934 990
Summa eget kapital		4 621 549	4 449 724
Långfristiga skulder			
Beslutade, ej utbetalda anslag		273 354	464 188
Summa långfristiga skulder		273 354	464 188
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		4 349	6 919
Beslutade, ej utbetalda anslag		270 270	240 458
Övriga skulder		1 333	2 997
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	7	15 426	5 708
Summa kortfristiga skulder		291 378	256 082
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		5 186 281	5 169 994

STÄLLDA SÄKERHETER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER

Belopp i tkr

	2009-12-31	2008-12-31
Ställda säkerheter	Inga	Inga
Ansvarsförbindelser	Inga	Inga

KASSAFLÖDESANALYS

Belopp i tkr

	2009-12-31	2008-12-31
Kassaflöde från den löpande verksamheten		
Resultat från den löpande verksamheten	307 872	185 113
<i>Justeringar för poster som ej ingår i kassaflödet:</i>		
Avskrivningar	2 432	2 381
Nedskrivningar		61 647
Återföring nedskrivningar	-61 647	
Realisationsresultat	-146 184	-24 138
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapitalet	102 473	225 003
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapitalet		
Ökning/minskning av fordringar	-3 532	-2 479
Ökning/minskning av kortfristiga skulder	5 484	-3 696
Kassaflöde från den löpande verksamheten	104 425	218 828
Kassaflöde från investeringsverksamheten		
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-708	-2 467
Förvärv av finansiella anläggningstillgångar	-690 644	-1 046 159
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	508 851	618 903
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-182 501	-429 723
Kassaflöde från anslagsverksamheten		
Utbetalda anslag	-297 069	-192 178
Kassaflöde från anslagsverksamheten	-297 069	-192 178
ÅRETS KASSAFLÖDE	-375 145	-403 073
Likvida medel vid årets ingång	654 471	1 057 544
Likvida medel vid årets utgång	279 326	654 471

NOTER MED REDOVISNINGSPRINCIPER OCH BOKSLUTSKOMMENTARER

Belopp i tkr om inget annat anges

REDOVISNINGS- OCH VÄRDERINGSPRINCIPER

Allmänna redovisningsprinciper

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd, för större företag.

För att ge en mer rättvisande bild är resultaträkningens uppställningsform anpassad till stiftelsens verksamhet.

Redovisning av resultat och beslutade anslag sker i enlighet med Bokföringsnämndens uttalande (BFN U 95:3) om redovisning i avkastningsstiftelser.

Kassaflödesanalys har upprättats enligt redovisningsrådets rekommendation nr 7.

Beslutade ej utbetalade anslag redovisas som kortfristiga skulder och dels som långfristiga skulder

Intäkter redovisas till verkligt värde av vad stiftelsen fått eller erhållit eller kommer att få.

Värderingsprinciper m m

Tillgångar och skulder har värderats till anskaffningsvärden om inget annat anges nedan.

Finansiella tillgångar är upptagna till anskaffningsvärde minskat med eventuell nedskrivning. Finansiella anläggningstillgångar har värderats enligt portföljmetoden. Vilket innebär att nedskrivning av enskilt värdepapper ej behöver ske om marknadsvärdet har ett lägre värde än anskaffningsvärde, om totala portföljen har ett högre marknadsvärde än anskaffningsvärde.

Fordringar

Fordringar har efter individuell värdering upptagits till belopp varmed de beräknas inflyta.

Avskrivningsprinciper för anläggningstillgångar

Avskrivningar enligt plan baseras på ursprungliga anskaffningsvärden och beräknad ekonomisk livslängd.

Nedskrivning sker vid bedömd bestående värdenedgång.

Följande avskrivningstider tillämpas:

Datorer	2 år, 3 år och 5 år
Inventarier	5 år
Förbättringsutgift på annans fastighet	10 år

NOT 1 RESULTAT FRÅN AVYTTRING AV FINANSIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	2009-12-31	2008-12-31
Vinst vid avyttring	454 321	125 374
Förlust vid avyttring	-308 096	-101 214
	146 225	24 160

NOT 2 ANSTÄLLDA OCH PERSONALKOSTNADER Belopp i kr om inget annat anges	2009	2008
Ledamöter i styrelsen	11	11
Varav män	55%	55%
Stiftelsens ledning	5	4
Varav män	40%	50%
Medelantalet anställda (Omräknat till heltidsanställda)	41	39
Varav män	37%	37%

Löner, andra ersättningar och sociala kostnader

Styrelse	905 400	716 600
Vd Madeleine Caesar t o m 2009-03-31	337 600	1 361 575
Vd Madelene Sandström fr o m 2009-04-01	1 002 775	–
Övriga anställda	31 426 138	24 362 907
Summa	33 671 913	26 441 082
Sociala kostnader	18 340 227	16 302 325
(varav pensionskostnader)	(6 667 453)	(6 653 834)

I stiftelsens pensionskostnader ingår

Vd Madeleine Caesar t o m 2009-03-31	118 746	1 436 172
Vd Madelene Sandström fr o m 2009-04-01	312 012	–

Styrelsearvoden

Ordföranden: 50 000 kr/år

Vice ordföranden: 25 000 kr/år

Ledamot: 15 000 kr/år

Sammanträdesarvode: 10 000 kr/sammanträde

Löner och ersättningar avser endast personal i Sverige.

Löner, andra ersättningar och sociala kostnader till projektanställd personal och arvoden till ej anställda personer uppgår till totalt 2 609 tkr. (f.å.3 016 tkr.) Beloppet ingår i Övriga externa kostnader.

Om Stiftelsen säger upp VD har denna, enligt avtal, rätt till ett avgångsvederlag motsvarande 18 månadslöner.

Om Stiftelsen säger upp kapitalförvaltaren har denne, enligt avtal, rätt till ett avgångsvederlag motsvarande 10,5 månadslöner. Vare sig vd eller kapitalförvaltare erhåller prestationsbaserad lön (bonus).

I posten löner, andra ersättningar och sociala kostnader övriga anställda 2009 ingår 9 442 tkr reserverat för avveckling av personal, se not 7.

Upplysningar om sjukfrånvaro

	2009-01-01 – 2009-12-31		2008-01-01 – 2008-12-31	
	% av arbetstid	Varav >60 dgr	% av arbetstid	Varav >60 dgr
Totalt	6,94%	3,65%	3,68%	2,63%
Kvinnor	6,43%	2,46%	1,10%	0,00%
Män	7,74%	5,50%	8,90%	7,69%

Total sjukfrånvaro anges i procent av de anställdas sammanlagda ordinarie arbetstid.

Åldersgrupp med färre än 10 anställda särredovisas ej.

NOT 3 MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	2009-12-31	2008-12-31
Datorer och inventarier		
<i>Ackumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början	18 219	16 386
Nyanskaffningar	708	2 467
Avyttringar och utrangeringar	-1 023	-634
	17 904	18 219
<i>Ackumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början	-11 241	-9 472
Avyttringar och utrangeringar	982	612
Årets avskrivning enligt plan	-2 432	-2 381
	-12 691	-11 241
Planenligt restvärde vid årets slut	5 213	6 978
Projektknutna datorer och inventarier		
<i>Ackumulerade anskaffningsvärden</i>		
Vid årets början och slut	782	782
<i>Summa ackumulerade anskaffningsvärden</i>	782	782
<i>Ackumulerade avskrivningar enligt plan</i>		
Vid årets början och slut	-782	-782
<i>Summa ackumulerade avskrivningar enligt plan</i>	-782	-782
Planenligt restvärde vid årets slut	-	-
Avskrivningar på projektknutna datorer ingår i Övriga externa kostnader		
Summa planenligt restvärde vid årets slut	5 213	6 978

NOT 4 FINANSIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	2009-12-31	2008-12-31
Andra långfristiga värdepappersinnehav		
Aktieinnehav	Bokfört värde	Bokfört värde
Vid årets början	3 453 287	3 001 871
Årets köp	156 041	1 046 159
Årets försäljningar	-259 172	-594 743
Vid årets slut	3 350 156	3 453 287

Nedskrivning	2009-12-31	2008-12-31
Vid årets början	-61 647	-
Årets nedskrivningar	-	-61 647
Årets återföringar vid försäljning	19 909	-
Årets återföringar vid värdeökning	41 738	-
Vid årets slut	-	-61 647
Bokfört värde	3 350 156	3 391 640
Marknadsvärde	4 660 582	3 391 676
Innehav av andelar i hedgefonder		
Vid årets början	-	-
Årets köp	390 352	-
Vid årets slut	390 352	-
Bokfört värde	390 352	-
Marknadsvärde	395 554	-
Innehav kreditobligationer		
Vid årets början	-	-
Årets köp	144 251	-
Årets försäljningar	-46 178	-
Vid årets slut	98 073	-
Bokfört värde	98 073	-
Marknadsvärde	105 530	-
Innehav av andelar i räntekonsortium		
Vid årets början	1 112 074	1 112 074
Årets försäljningar	-57 276	-
Vid årets slut	1 054 798	1 112 074
Bokfört värde	1 054 798	1 112 074
Marknadsvärde	1 078 587	1 113 649
Summa Finansiella anläggningstillgångar		
Bokfört värde	4 893 379	4 503 714
Marknadsvärde	6 240 253	4 505 325
Likvida medel		
Kassa och bank	279 326	654 471
Summa finansiella anläggningstillgångar och likvida medel bokfört värde	5 172 705	5 158 185
Summa finansiella anläggningstillgångar och likvida medel marknadsvärde	6 519 579	5 159 796

NOT 5 FÖRUTBETALDA KOSTNADER OCH UPPLUPNA INTÄKTER	2009-12-31	2008-12-31
Förskottsbetald hyra	1 468	1 349
Upplupna inkomsträntor	1	28
Förutbetalda försäkringspremier	260	107
Övriga förutbetalda kostnader	575	884
Summa	2 304	2 368

NOT 6 EGET KAPITAL Belopp i kr om inget annat anges

	Stiftarkapital bundet	Balanserade medel	Beslutade projektmedel	Årets resultat	Totalt eget kapital
Vid årets början	1 514 733 760	2 989 648 539	-239 771 612	185 113 291	4 449 723 980
Omföring balanserat resultat		-54 658 320	239 771 612	-185 113 291	
Värdesäkring bundet eget kapital	13 556 504	-13 556 504			
Årets beslutade anslag			-158 231 881		-158 231 881
Årets återförda anslag			22 185 646		22 185 646
Årets resultat				307 871 683	307 871 683
Vid årets slut	1 528 290 264	2 921 433 715	-136 046 235	307 871 683	4 621 549 427

NOT 7 UPPLUPNA KOSTNADER OCH FÖRUTBETALDA INTÄKTER	2009-12-31	2008-12-31
Avvecklingskostnader anställda	9 778	-
Upplupen semesterskuld	2 040	1 691
Sociala avgifter	1 686	1 453
Särskild löneskatt	-7	99
Fondförvaltningsavgift	389	357
Upplupen revisionskostnad	132	124
Hyresskuld	1 229	1 844
Övriga upplupna kostnader	179	140
Summa	15 426	5 708

Stockholm den 30 mars 2010

Per Unckel
Ordförande

Bengt-Olof Elfström

Sven Engström

Ann Follin

Birgitta Frejhagen

Thomas Kaiserfeld

Maria Khorsand

Ulf Mannervik

Christina Ullenius

Clas Wahlbin

Irene Wennemo

Madelene Sandström
Verkställande direktör

REVISIONSBERÄTTELSE

*Till styrelsen i Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling
Org.nr 802400-4213*

Vi har granskat årsredovisningen och bokföringen samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling för räkenskapsåret 2009. Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen och för att årsredovisningslagen tillämpas vid upprättandet av årsredovisningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att med hög men inte absolut säkerhet försäkra oss om att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens och verkställande direktörens tillämpning av dem samt att bedöma de betydelsefulla uppskattningar som styrelsen och verkställande

direktören gjort när de upprättat årsredovisningen samt att utvärdera den samlade informationen i årsredovisningen. Vi har granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i stiftelsen för att kunna bedöma om styrelseledamot och verkställande direktör är ersättningsskyldig mot stiftelsen, om skäl för entledigande föreligger eller om ledamoten eller verkställande direktör på annat sätt handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en rättvisande bild av stiftelsens resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Styrelseledamöterna och verkställande direktören har inte handlat i strid med stiftelselagen eller stiftelseförordnandet.

Stockholm den 8 april 2010

Jan-Erik Söderhielm
Auktoriserad revisor

Staffan Nyström
*Auktoriserad revisor
Av Riksrevisionen utsedd revisor*

Anders Forsberg

KK-stiftelsen, högskolornas forskningsfinansiär, finansierar framförallt forskning vid Sveriges nya högskolor och universitet, när den sker i samverkan med näringslivet. Stiftelsen verkar bland annat för att lärosätena ska bygga internationellt konkurrenskraftiga forskningsmiljöer, arbeta långsiktigt kring strategisk profilering och öka samarbetet mellan akademi, näringsliv och institut. KK-stiftelsen har sedan starten 1994 satsat cirka 7 miljarder kronor i över 2 000 projekt.

KK-stiftelsen

Box 3222, 103 64 Stockholm
Telefon 08-56648100
www.kks.se